

MUNTANYA

CEC

4,30€ / ANY 132 / DESEMBRE 2008 / **880**

Himàlaia: dos homes i un destí

El Cho Oyu i l'Everest en alta definició

TRESCS ALPINS
El Tour dels Écrins

ESQUÍ NÒRDIC
**Les estacions
del Pirineu més proper**

CULTURA
**J. Santasusagna
i la definició
de l'excursionisme**

ENTREVISTA
**Sergio García-Dils,
espeleologia d'alt nivell**

9 770212 211006

00880

MUNTANYA

LA PRIMERA REVISTA EXCURSIONISTA CATALANA

ALPINISME
EXCURSIONISME
ESCALADA
ESPELEOLOGIA
BARRANQUISME
ESQUÍ DE MUNTANYA
CIÈNCIES NATURALS
LLIBRES MAPES

SUBSCRIU-T'HI ARA
i beneficia't dels nostres avantatges

Truca ara al **933 152 311**
(de dilluns a divendres de 10 a 21 h)
o envia totes les dades
a revista.muntanya@cec.cat
o www.cec.cat/revistamuntanya

6 números
+ frontal Petzl e+LITE*

24 €

(enviament gratuït)

¡REGALA UNA SUBSCRIPCIÓ!

DADES PERSONALS

Nom	1r cognom	2n cognom		
Adreça		Núm.	Pis/Porta	Esc./Bloc
Codi postal	Població			
Telefon	Adreça electrònica			
Data de naixement	DNI	Subscripció a partir del núm.		

DOMICILIACIÓ BANCÀRIA (És imprescindible per poder cursar la subscripció).

Si us plau, carregueu al meu compte o a la meua llibreta el pagament del rebut que el Centre Excursionista de Catalunya us presentarà a nom meu fins al proper avís.

D'acord amb la Llei 15/1999, del 13 de desembre, t'informem que les dades que ens facilites seran incloses en un fitxer automatitzat del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA. Les dades facilitades són estrictament necessàries per mantenir la relació de subscripció. Tens el dret d'accés, rectificació, anul·lació i oposició, que podràs exercitar comunicant-lo per carta a: Paradís, 10 i 12 - 08002 Barcelona.

Nom i cognoms del titular _____ Data / / Signatura _____
Entitat ☐ Oficina ☐ DC ☐ Núm. compte ☐

DADES DEL SOCI

Nom _____ Núm. de soci _____
Envieu-me la frontal Petzl e+LITE a l'adreça següent:
Codi postal _____ Població _____

Centre Excursionista de Catalunya Paradís, 10 i 12 - 08002 Barcelona - Tel. 933 152 311

8

14

20

26

34

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

ANY 132 / NÚM. 880 / DESEMBRE 2008

ARTICLES

- 8** Himàlaia: dos homes i un destí.
El Cho Oyu i l'Everest en alta definició
Jekaterina Nikitina
- 14** El Tour dels Écrins
Jordi Ollé
- 20** Les estacions d'esquí de fons del Pirineu oriental
Iñaki Núñez
- 26** Sergio García-Dils, espeleologia d'alt nivell
Ferran Alexandri
- 34** Joaquim Santasusagna i la *Definició de l'excursionisme*
Xavier Ferrer Trill

SECCIONS

- 5** Editorial
- 41** Visions a la ploma
- 42** Vies d'escalada
- 44** Llibres i mapes
- 46** La motxilla de muntanya
- 50** Itineraris excursionistes

Portada: Pòster original del documental *Cho Oyu non-stop*. Disseny: Jekaterina Nikitina.

Redacció i administració
Centre Excursionista
de Catalunya
Paradis, 10 i 12
08002 Barcelona
Tel.: 933 152 311
Fax: 933 151 408
cec@cec.cat
www.cec.cat

Subscripcions
Tel.: 933 152 311
revista.muntanya@cec.cat
www.cec.cat/revistamuntanya.cat
Subscripció anual: 24 €
(sis números)

Publicitat
Tel.: 696 206 159
revista.muntanya@cec.cat

Dipòsit legal
B-545-1958

ISSN
0212-2111

Director i editor
Ferran Alexandri
ferran@alexandri.cat

Secretari de Redacció
Ernest Godó

Consell de Redacció
Francesc Beato
Jordi Bernat
Joan Campaña
David Mengual
Enric Nosàs
Josep M. Sala
Valenti Zapater

Disseny i maquetació
Estudi Toni Inglés
toni@toni-ingles.com

Cartografia
Albert Martínez
a@albertmartinez.com

Fotomecànica
Pacmer, S.A.
Tel.: 934 099 060

Impressió
Litografia Ochoa
Tel.: 936 855 819
Impressió en paper ecològic

Distribució
L'Arc de Berà
Tel.: 934 653 008

La revista *Muntanya* no comparteix necessàriament l'opinió que s'expressa en els articles publicats, sinó que la responsabilitat dels comentaris recau sobre els autors respectius.

Aquesta publicació no pot ser reproduïda ni totalment ni parcialment mitjançant qualsevol recurs o procediment, incloent-hi la reprografia, el tractament informàtic o qualsevol altre sistema, sense l'autorització escrita de l'editor o dels propietaris del copyright.

La revista *Muntanya* és membre de:

Associació de Publicacions
Periòdiques en Català

Baqueira-Beret · Boí Taüll Resort · Gran Pallars Espot Esquí · Gran Pallars Port-Ainé · Port del Comte
Tavascan · Aransa · Bosc de Virós · Lles de Cerdanya · Sant Joan de l'Erm · Tuixent-La Vansa
11 estacions d'esquí · 500 km de pistes · 100.000 viatgers/hora de capacitat · 1.000
canons de neu · 90 remuntadors mecànics · 700 monitors · 30.000 places d'allotjament

Lleida

amb els cinc sentits

del Pirineu a la Plana, viu l'hivern a Lleida

amb rutes gastronòmiques, culturals i de natura · turisme ornitològic · excursions i passeigs a cavall, en BTT
o a peu · relax en balnearis i spas · més de 550 allotjaments rurals · acaricia, mira, escolta, olora, assaboreix

La responsabilitat ambiental

Cada vegada els reptes a l'alta muntanya són més grans i apassionants. ¿Qui es podia pensar que seria possible pujar a un vuitmil en menys de 24 hores? L'Himàlaia, malgrat haver-se convertit en destí obligat del muntanyisme professional i amateur, segueix traspuant admiració i bellesa. És així com ho podem veure en el darrer cinema català documental, que ha culminat en sengles rodatges al Cho Oyu i a l'Everest, de la mà de Xavier Arias i Xavier Aymar.

Avui dia estan de moda els tours o circuits circulars a l'entorn d'una muntanya emblemàtica. En aquest cas us reportem el relat del Tour dels Écrins, creat a l'any 1964, i amb un recorregut de més de 180 km, considerat com el sender més dur d'Europa.

De cara a la temporada d'esquí d'enguany, que ha començat ben aviat, presentem un article sobre les estacions d'esquí de fons més properes a Catalunya, ubicades al Pirineu català i francès, i que pot ser de gran utilitat a l'hora de saber on podem practicar aquesta modalitat de l'esquí.

Tot seguit, un excel·lent treball d'investigació sobre la cultura excursionista ens porta una visió determinada l'excursionisme, pensada per enfortir i infondre virtuts morals, desenvolupar l'esperit d'iniciativa i superar l'individualisme, segons l'obra *Definició de l'excursionisme* de Joaquim Santasusagna.

Per tancar l'any 2008, la revista *Muntanya* publica la seva darrera entrevista a un esportista d'elit. En aquest cas es tracta de l'espeleòleg Sergio García-Dils de la Vega, conegut, entre altres coses, per haver participat en l'exploració de l'avenc més profund de la Terra, Krübera-Voronya, a les muntanyes del Caucas, amb una punta actual de -2.191 m, fet pel qual ha obtingut diversos reconeixements internacionals.

No n'hi ha prou amb tenir una actitud de comprensió amb el fet que el nostre planeta corre perill pels efectes de l'escalfament de l'atmosfera, amb les conseqüències ben evidents del canvi climàtic.

Volem fer esment en aquest editorial d'un fenomen que pot ser determinant en la destrucció del bosc i en el seu equilibri ecològic i, per tant, de la seva supervivència. Es tracta de la visió egoista i gens cívica d'alguns, que van al bosc amb un afany depredador de tot el que s'hi troba: bolets, fruits, flors... fins i tot amb la creació d'una multitud de camins sense sentit que deixen la zona erosionada.

Aquests fets deplorables que succeeixen al nostre país no són ni de bon tros el que es veu en altres països del nostre entorn menys desenvolupats, on el respecte que tenen per aquests espais és exemplar, sobretot pel que fa a la cura modèlica del seus boscos i del seu paisatge.

No voldríem acabar aquesta reflexió sense denunciar una altra manera de destruir el bosc, i a la vegada de contribuir a l'escalfament global, que és l'ús irresponsable del paper. És cert que es pot reciclar, però aquesta activitat industrial no està lliure dels mateixos inconvenients que l'obtenció de paper nou. Avui dia els sistemes informàtics ens permeten tenir a l'abast una gran quantitat d'informació que no cal imprimir, i d'aquesta manera podem estalviar paper pel sol fet de tenir-la en un moment i amb un consum mínim d'energia.

Hi ha coses que encara estan a les nostres mans.

La imatge de la portada correspon al póster original del documental *Cho Oyu non-stop*, dissenyat per Jekaterina Nikitina, coproductora de la pel·lícula. La imatge utilitza com a fons el massís del Cho Oyu, vist des del campament base avançat al Tibet. El nostre esgotat és el de l'alpinista Xavier Arias, codirector del film, un cop ha arribat al cim, a 8.189 m. El póster segueix els paràmetres de disseny dels antics cartells de pel·lícules de muntanya, on el protagonista destaca pel seu esforç enfront de la grandesa dels cims nevats de l'Himàlaia.

Càmera: Canon EOS 300D

Òptica: Canon 18-55 mm

L'Himàlaia sense límits: dos homes i un destí

El Cho Oyu i l'Everest en alta definició

Autora: **Jekaterina Nikitina**

Dins del marc del proper Festival Internacional de Cinema de Girona (que es preveu que se celebrarà durant el mes d'octubre del 2009), la productora Matterfilm, responsable dels documentals *Llàgrimes roges*, *Cho Oyu non-stop* i *Everest, please*, no només presentarà la seva darrera pel·lícula al festival, sinó que també organitzarà una taula rodona dedicada al cinema i al medi ambient, on s'analitzaran diversos títols que tracten temàtiques ecològiques relacionades amb el manteniment sostenible del planeta, i també s'exposaran diverses teories que analitzaran el canvi climàtic i la polèmica que l'envolta.

A la taula rodona es comentaran escenes de diverses pel·lícules on el medi ambient i el clima tenen la seva importància dins del guió, com per exemple *Atlantis*, de Luc Besson; *Tierra*, d'Alastair Fothergill i Mark Linfield; *Abyss*, de James Cameron; *Els misteris del Nil*, de Jordi Llompart; *Una veritat incòmoda*, de Davis Guggenheim o el curtmetratge inèdit a Espanya *Skrydis per Lietuva*,

d'Audrius Stonys i Aruñas Matelis, guanyador de diversos premis internacionals i seleccionat pel govern lituà per a la Expo de Hanover de l'any 2000.

Amb la col·laboració de diverses entitats, empreses i centres excursionistes catalans com el CEC, el CEG o el GELADE, el festival gironí aportarà el seu gra de sorra a la difusió de moltes problemàtiques que afecten directament o indirectament el nostre medi natural.

Els alpinistes catalans Xavier Arias i Xavier Aymar, comentaran les seves vivències al Tibet abans d'afrontar l'ascensió al Cho Oyu, en el cas de Xavier Arias, i de l'Everest, on varen pujar plegats. La vida al Nepal, la conservació del medi ambient a l'Himàlaia, els problemes polítics amb la Xina i la necessitat de tenir el cap clar a l'hora de pujar un vuitmil, fugint de les grans expedicions comercials, seran els temes que es posaran sobre la taula al Festival Internacional de Cinema de Girona del 2009.

Parlem amb Xavier Arias

«A la muntanya hi puges tu, no t'hi puja ningú»

Xavier Arias i Xavier Aymar no van poder ocultar el seu pessimisme a l'hora de denunciar el lamentable estat en què es troben els camps base de l'Everest i del Cho Oyu

L'alpinisme català està ple de joia perquè un cop més s'ha demostrat que la preparació i la valentia dels nostres escaladors ajuda a proporcionar els seus èxits. Xavier Arias, l'alpinista del GELADE d'Esplugues de Llobregat i del Club Excursionista de Gràcia de Barcelona, va fer durant el mes d'octubre del 2007 un homentage colpidor de la travessa Matagalls-Montserrat pujant al Cho Oyu (8.189 m) en solitari, sense oxigen i en menys de 24 hores.

El maig del 2008 l'Everest també va rebre la seva visita, aquesta vegada acompanyat de Xavier Aymar. La pujada al Cho Oyu i a l'Everest es va emmarcar dins dels actes de celebració del 85è aniversari del Club Excursionista de Gràcia. En tornar de l'Himàlaia, Xavier Arias i Xavier Aymar no van poder ocultar el seu pessimisme a l'hora de denunciar el lamentable estat en què es troben els camps base de l'Everest i del Cho Oyu, encara que no perden el sentit de l'humor a l'hora de gaudir de la seva passió per l'escalada i l'alpinisme d'altura.

Xavier Arias és entrevistat en arribar a l'aeroport de Barcelona.

Parlem amb Xavier Arias, que just ha acabat la postproducció del documental *Cho Oyu non-stop* juntament amb el documentalista Víctor Riverola. Considerat com un escalador tot terreny, la resistència física i la tenacitat han convertit Xavier Arias en

*El Cho Oyu i el Pumori
des del camp III de
l'Everest, a 7.200m,
amb la glacera del
Khumbú als seus peus.*

El Lhotse des del cim sud de l'Everest a 8.600 m.

el tercer alpinista que aconsegueix pujar fins al cim del Cho Oyu des del camp base avançat fins al cim en menys de 24 hores, temps en què es triga a fer la travessa Matagalls-Montserrat.

Xavier Arias va néixer a Esplugues de Llobregat l'any 1970, amb vuit anys va començar a enamorar-se dels grans cims del Pirineu, els Alps i el Caucas. Va realitzar nombroses ascensions de dificultat en els massissos del Mont Blanc i l'Elbrus. La seva passió pel Mont Maudit i la cara nord del Lenzpitz el van ajudar a preparar-se per fer una dura ascensió hivernal a l'Aconcagua per seguir amb el Huascarán, el Condorri i l'Ollimani, entre altres cims andins. De moment, té en el seu currículum l'Annapurna, el Shisha-Pangma, el Cho Oyu i l'Everest.

¿El paral·lisme entre la travessa de muntanya Matagalls - Montserrat a Catalunya i el Cho Oyu respon a una idea romàntica o et passava pel cap batre el rècord d'Iñaki Ochoa de Olza?

En cap moment el Club Excursionista de Gràcia va plantejar les expedicions al Cho Oyu i l'Everest amb la intenció de batre rècords. Respecto moltíssim l'Iñaki, i crec que era un gran exemple d'alpinista complet, íntegre i sincer amb si mateix. L'Iñaki era conscient de les seves possibilitats i el seu rècord d'11 hores i 16 minuts al Cho Oyu és un exemple de la seva potència i la seva velocitat d'atac. La seva mort fou un cop molt dur per a tots aquells que el teníem com a referent. Per aquest motiu el documental Non-stop està dedicat a la seva memòria. A l'Himàlaia, un servidor no pretenia batre

XAVIER AYMAR

Herbert Tichy i el xerpa Pansang Dawa Lama al cim del Cho Oyu. Van ser els primers escaladors en arribar a aquest cim el 19 d'octubre de 1954. Fotograma del document Cho Oyu non-stop.

cosa, pujar-lo n'és una altra. Des d'un despatx les coses es veuen d'una forma i sobre el terreny d'una altra manera. No obstant això, crec que avui dia, si la preparació és la correcta i surts des teu país mentalitzat, un cop a la muntanya les coses són més fàcils. Ara bé, pensa que estic sol i que qualsevol bestiesa es pot convertir en un gran problema. En tot moment el Club Excursionista de Gràcia, l'Ajuntament de Barcelona i el meu preparador físic van iniciar els passos necessaris per posar-me al punt per afrontar un repte com el del Cho Oyu.

¿Com et mantens en forma físicament i mentalment?
Pel que fa al físic cal aclimatar-se molt. Agraïxo infinitament la gran labor que el meu entrenador Ricard Vila ha fet per preparar-me correctament, a ell li dec el cim. El meu entrenament inclou moltes hores de fons, ascensions curtes però amb intenses pujades al Pirineu i els Alps, i sobretot, córrer moltes hores a la setmana. Una bona alimentació i tenir el cap al seu lloc t'ajuden a estar preparat en l'àmbit físic i mental. Un cop al Cho Oyu has de pujar i baixar moltes vegades des del camp base avançat fins al camp I. Uns dies més tard, tornar a pujar amb més força, aquesta vegada al camp II i baixar una altra vegada al camp CBA. En l'àmbit mental el fet de rebre notícies via satèl·lit, poder parlar amb el meu company i la gent del club t'ajuda moltíssim. També és cert que el camp base està ple de gent, i mentre no pugues, pots parlar amb molts alpinistes. A la nit és una altra cosa, perquè el fet de dormir sol pot ser molt avorrit.

¿Hi ha vuitmils fàcils?

No. Els que diguin que el Cho Oyu és un cim fàcil que els ho expliquin als bascos i als francesos i italians que van pujar els mateixos dies que jo quan era l'Himàlaia. Congelacions, les allaus, els canvis brutals de temperatura i el fet de compartir cordada amb altres expedicions són factors que poden arribar a crear molts problemes en un vuitmil. Sí que és cert que pel que fa a la tècnica la seva ascensió té meyns dificultat que altres cims, però en el Cho Oyu hi ha passos complicats que poden convertir-se en perillosos si la neu i el gel són

Congelacions, les allaus, els canvis brutals de temperatura i el fet de compartir cordada amb altres expedicions són factors que poden arribar a crear molts problemes en un vuitmil.

cap rècord, només fer un paral·lelisme amb la Mata-galls-Montserrat pel que fa al temps, perquè la travessa es fa en menys de 24 hores i en el Cho Oyu el meu únic objectiu era pujar des de l'CBA fins al cim en menys de 24 hores. Tal i com dius, estic més a prop del romanticisme clàssic que de batre rècords. La Mata-galls-Montserrat és una de les proves de muntanya més antigues i més dures del sud d'Europa, i el fet de poder dur el seu esperit fins al Cho Oyu representa un pas més a l'hora de dignificar un esport tan sacrificat com l'alpinisme, que no sempre rep el suport que necessita.

¿Del que diu al que fa hi ha un gran tret, oi?

Hi ha un tret enorme. Pensar en pujar al Cho Oyu en solitari, sense oxigen i sense cap tipus de suport és una

Kàtmandu és una ciutat fascinant. Tots els alpinistes que trepitgen els seus carrers coincideixen en afirmar que la seva gent, els nens, els seus colors, la seva olor i la seva gastronomia són únics en el món

inestables. El dia que hi vaig pujar, el sol em va acompanyar en tot moment, però el dia abans una gran nevada va deixar el CBA amb vint centímetres de neu. A 8.200 m estava a menys de 30° i l'asensació tèrmica amb el vent que bufava era d'uns 50° sota zero. Encara no sé com la càmera i la pel·lícula van aguantar.

¿Què opines de l'actual massificació dels vuitmils?

¡Buf! És un tema molt enrevessat que cada any va més malament. Entenc que tothom té dret a pujar una muntanya, ara bé, em solidaritzo amb molts companys que s'enfronten a les expedicions comercials per la seva prepotència, i sobretot per la seva falta d'ètica a l'hora d'enfocar una expedició. A l'Himàlaia els camps base són autèntics abocadors; hi ha moltes expedicions comercials que es pensen que pel sol fet de cobrar milers de dòlars poden fer el que els doni la gana. Alguns fins

i tot es munten el seu propi restaurant i contracten una empresa de càtering que els puja menjar per a més de vint persones, amb tot l'enrenou que comporta organitzar una tenda tan gran plena d'estris i residus orgànics. Jo crec que l'alpinisme ha de respectar les muntanyes i el seu entorn, però sobretot, en l'àmbit personal has de respectar-te a tu mateix i saber fins on pots arribar. Pujar l'Everest no significa haver de destruir un entorn natural. L'oxigen, les cordes fixes, les deixalles i la reserva d'espai no ajuden a mantenir el respecte pels cims principals del planeta. A la muntanya hi puges tu, no t'hi puja ningú.

¿Quan parles de reserva d'espai a què et refereixes?

Hi ha moltes expedicions comercials que planten banderoles en els diversos camps per marcar el seu territori. Això em recorda els pioners de l'oest que participaven en

una carrera per arribar els primers i marcar les seves terres amb una banderola. En el Cho Oyu passa el mateix. El camp I fa llàstima. Ple d'ampolles d'oxigen utilitzades, llaunes i material destruït que ningú no recull. Les grans expedicions superorganitzades pugen els seus equips i les seves banderoles per col·locar les seves tendes a l'abric d'allaus, i si se t'acudeix discutir amb ells per mirar de convèncer-los que la muntanya és de tots i que compartir és de germans, t'engeguen a passeig. Per diners l'ésser humà és capaç de qualsevol cosa, i cada any, el que veiem a les pel·lícules americanes per desgràcia s'assembla més a la realitat. Quan vaig pujar al Cho Oyu, un company de Granada gairebé es fot a hòsties amb uns guies que es van reservar el millor espai en el camp I. Una vegada a la muntanya, reconec que les cordes fixes que deixen instal·lades et faciliten molt la pujada i, sens dubte, t'aporten seguretat, però també destrueixen tot l'es-

XAVIER ARIAS

XAVIER ARIAS

perit alpi que un busca quan puja sol i sense oxigen. ¿Què hi pinta un cafè internet en un camp base? D'acord que tens alguna comoditat afegida, i això facilita la teva pujada i et fa sentir millor, però estem practicant un esport, no anem de botigues per un centre comercial.

¿Ha canviat gaire el Nepal i la Xina des de la teva última ascensió?

Kàtmandu és una ciutat fascinant. Tots els alpinistes que trepitgen els seus carrers coincideixen en afirmar que la seva gent, els nens, els seus colors, la seva olor i la seva gastronomia són únics en el món, i cada any descobreixo racons que no coneixia. Vaig conèixer un bordador que en poc temps i amb una habilitat brutal em va fer la bandera dels 85 anys del CEG que oneja al cim. La gent és meravellosa. Ara bé, en l'àmbit polític i social, Kàtmandu passa per un cert estancament en la seva evolució com a capital. Encara és molt lluny de ser una gran ciutat asiàtica, però a poc a poc la gent avança vers un progrés que sembla que no arribi mai. Els

Els alpinistes són a 8.500 m d'altitud, un cop passat el balcó abans d'arribar al cim sud de l'Everest.

Carrers de Kàtmandu.

Poder filmar la pujada al Cho Oyu en 23 hores i 8 minuts va significar haver de fer autèntiques acrobàcies a vuit mil metres d'altitud, però crec que ha valgut la pena

El Cho Oyu des del camp base avançat.

problemes amb la guerrilla maoista han dificultat que el país s'obrís definitivament aquests últims deu anys. L'aeroport segueix sent molt perillós a l'hora d'aterrar grans avions, i les infraestructures estan molt malament. El viatge fins a la frontera amb la Xina segueix sent tota una aventura amb autocar, i un cop ets a la Xina, les autoritats et reben militarment amb cara de pocs amics tal i com sempre han fet, són gent que per desgràcia no coneix la simpatia. On he vist un canvi és pujant al camp base: els xinesos estan construint carreteres, ponts i viaductes que acosten els vehicles a motor fins a una altitud considerable. S'estan carregant l'accés al camp base del Cho Oyu. Suposo que entre els jocs olímpics, el tren de Pequín a Lhasa i les seves ganes de destruir l'essència del Tibet, la Xina va cap a un horitzó una mica inquietant. Crec que per un costat pensen que l'Himàlaia és com un gran parc temàtic on els occidentals vénen i es deixen els seus dòlars i, per una altra banda volen mantenir el Tibet colonizat, i eviten qualsevol brot d'autoderminació. La Xina necessita obrir la seva ment, no només la seva economia.

XAVIER AYMAR

Per afegir més mèrit a la teva ascensió l'has filmada tota en format digital i has utilitzat una perxa a mode de grua per fer plans de gran bellesa. ¿Tens pensat fer algun documental amb tot el material recopilat?

Tenim el documental entranyable intítulat Cho Oyu non-stop, produït per Matterfilm, i ara també una coproducció entre Espanya, la República Txeca i Lituània que il·lustrarà la preparació i la pujada en solitari al Cho Oyu. Serà el meu regal particular per celebrar el 85è aniversari del nostre club. Poder filmar la pujada al Cho Oyu en 23 hores i 8 minuts va significar haver de fer autèntiques acrobàcies a vuit mil metres d'altitud, però crec que ha valgut la pena. Diverses televisions han elogiat la qualitat de les imatges i la nostra intenció és poder iniciar un recorregut molt interessant a través dels principals festivals de cinema de muntanya i mostrar la nostra expedició al món al més aviat possible.

¿T'agradaria dedicar-te al cinema de muntanya? Des de molt jove que m'encanta filmar i aprendre a moure la càmera de forma més o menys professional. Tinc molts projectes al cap, i el millor és que tinc un equip darrere que em fa costat i m'ajuda tècnicament. En el cas del Cho Oyu, un cop es va aprovar l'expedi-

ció, vaig decidir autofilmar-me amb una bona càmera per tenir constància de tota l'ascensió. Vaig tornar a Barcelona amb gairebé quatre hores de material i un cop a casa, vam fer una sèrie d'entrevistes amb personalitats que ajudaven a narrar tot el procés que implica una ascensió a un vuitmil. Tinc plans de la meua arribada a Katmandu, al camp base, de nens amb els seus somriures únics i una pila de recursos que inclouen postes de sol i nevades copioses. He de reconèixer que cada cop el cinema de muntanya m'agrada més i el fet d'imposar-me reptes m'ajuda a tirar endavant.

De camí a Namche Bazar, prop de Tiamboche.

ALBERT MARTÍNEZ (BASE GOOGLE MAPS)

El Tour dels

Text i fotos: **Jordi Ollé Marrasé**

El Tour dels Écrins, creat a l'any 1964, és un recorregut de més de 180 km que dona la volta al parc nacional dels Écrins. Està abalisat com a GR 54, i es fa entre 10 i 12 jornades a peu. Es considera com el sender més dur d'Europa a causa dels grans desnivells que s'han de superar.

La barra dels Écrins (4.103 m) és el cim més alt del Delfinat, ubicat als Alps occitans.

EL PARC NACIONAL DELS ÉCRINS

Si fem història, cal recordar que el primer GR va ser Orleans-Beaugency (GR 3, 28 km), l'any 1947, mentre que el famós GR del Tour del Mont Blanc, és de 1951, i apareix la seva topo-guida l'any 1957.

Quant al parc nacional dels Écrins, va ser creat el 1973, i és el més gran dels set parcs nacionals francesos (la Vanoise, Port-Cros, les Pyrénées, les Cévennes, Le Mercantour, La Guadeloupe, si no comptem la Réunion i la Guiana amazònica, de recent creació). Té una superfície protegida de 92.000 ha, i la zona perifèrica representa unes 180.000 ha. És situat dins del triangle format entre Grenoble-Briançon-Gap, i ocupa una part dels departaments dels Alps i d'Isère (Oisans). Té

més de 150 cims que sobrepassen els 3.000 m, essent el cim més alt la barra dels Écrins (4.103 m). Altres cims destacats són la Dôme de Neige (4.015 m), la Meije (3.982 m), l'Ailefroide (3.953 m) i el Mont Pelvoux (3.943 m). També destaquen les 10.000 ha de glaceres, actualment en forta regressió. Així, la més gran i famosa, la glacera Blanca, perd una mitjana de 1,20 m d'espessor per any, i ha reculat més de 2 km des de 1815 (25 m per any des de 1980 a 2001, i en els darrers anys s'ha accelerat entre 40 i 120 m per any).

El parc compta amb 1.800 espècies vegetals, de les quals destaca el làrix, una conífera de fulla caduca. Es compten unes 350 espècies de vertebrats, com ara els 15.000 isards que hi viuen. Pel que fa als senders, disposa de 700 km, amb 100 *gîtes d'étape* i 40 refugis.

LES ETAPES DEL TOUR DELS ÉCRINS

Vam començar la nostra ruta segons la modalitat «*sac léger, uniquement portage vos affaires de la journée*»; és a dir: ens portava la motxilla grossa un minibús de suport, i nosaltres solament dúiem una

Écrins

motxilla d'atac amb les coses del dia. El nostre Tour era de tant sols de set dies perquè obviava els trams del GR que passaven per les valls. Hi ha la possibilitat de fer-ho modalitat «*en liberté*», i aleshores no hi ha guia i vas més al teu aire i al teu ritme.

Si la majoria de recorreguts són de nivell 3 o 4, aquest era del 5 i, per tant, era més dur a causa dels forts desnivells (+/-1.000 a 1.500 m, sense comptar els acumulats de cada dia) i del ritme que duia el guia (400/450 m de desnivell/hora).

En aquesta descripció hi ha expressats els horaris oficials, tant de la topo-guia com els que marcaven els indicadors sobre el terreny.

PRIMERA JORNADA

- Les Combes (1.853 m)
- Coll de Trancoulette (2.293 m) [1 h 15 min]
- Coll de la Salava o de la Vallouise (2.589 m) [2 h 15 min]
- Vallouise (1.160 m) [5 h]

Entre boscos de làrixs i rododèndrons de la reserva natural de Partias, arribem a la font del terme de Puy Saint André, després de fer un curt trajecte en minibus de Briançon en direcció al poblet de Combes, i fins on acaba la pista. Malauradament aquell dia ens va fer mal temps i no vam poder veure l'excel·lent panorama que es gaudeix des del coll de la Salava, com és la visió del Mont Pelvoux.

A mig camí de la baixada ens trobem la cabana de Chauvet (1.770 m) en direcció al poble de Pelvoux-le Poët. Abans d'arribar-hi agafem un trencall que ens portarà en mitja hora a Vallouise, on farem nit.

Des del coll hi ha la possibilitat d'anar fins al Rocher de Lyret (2.830 m) [1 h 15 min], a sobre del Llac de l'Eychauda. També es podria allargar el recorregut des de Chambran fins a Vallouise o Ailefroide, cosa que representaria dues hores més de marxa.

SEGONA JORNADA

- Entre-les-Aygues (1.615 m)
- Cabana de Jas-Lacroix (1.945 m) [1 h 15 min]
- Coll de l'Aup Martin (2.761 m) [4 h 15 min]
- Pas de la Cavale (2.735 m) [4 h 45 min]
- Refugi de Pré-de-la Chaumette/Champoléon (1.810 m) [6 h 45 min]

De bon matí fem un trajecte en minibus de Vallouise a Entre-les-Aygues, i ens estalviem dues hores a peu. En el punt de partida, hi ha un panell i pals indicatius dels diversos senders. Si seguim recte (direcció oest) aniríem al Refugi del Bans (2.083

m), i més enllà al pic des Aupillons (3.503 m). Nosaltres seguim el GR (a la nostra esquerra, direcció sud) tot creuant el torrent per pujar la vall de la Selle.

Vessant nord del pic de Sirac.

La flor de neu és una planta llanosa i blanquinosa de fulles esteses en estel, que creix en els prats i pedregars d'alta muntanya. Sovint s'identifica com a símbol de l'alpinisme.

El Mont Pelvoux
(3.496 m)

DOLORS LACALLE

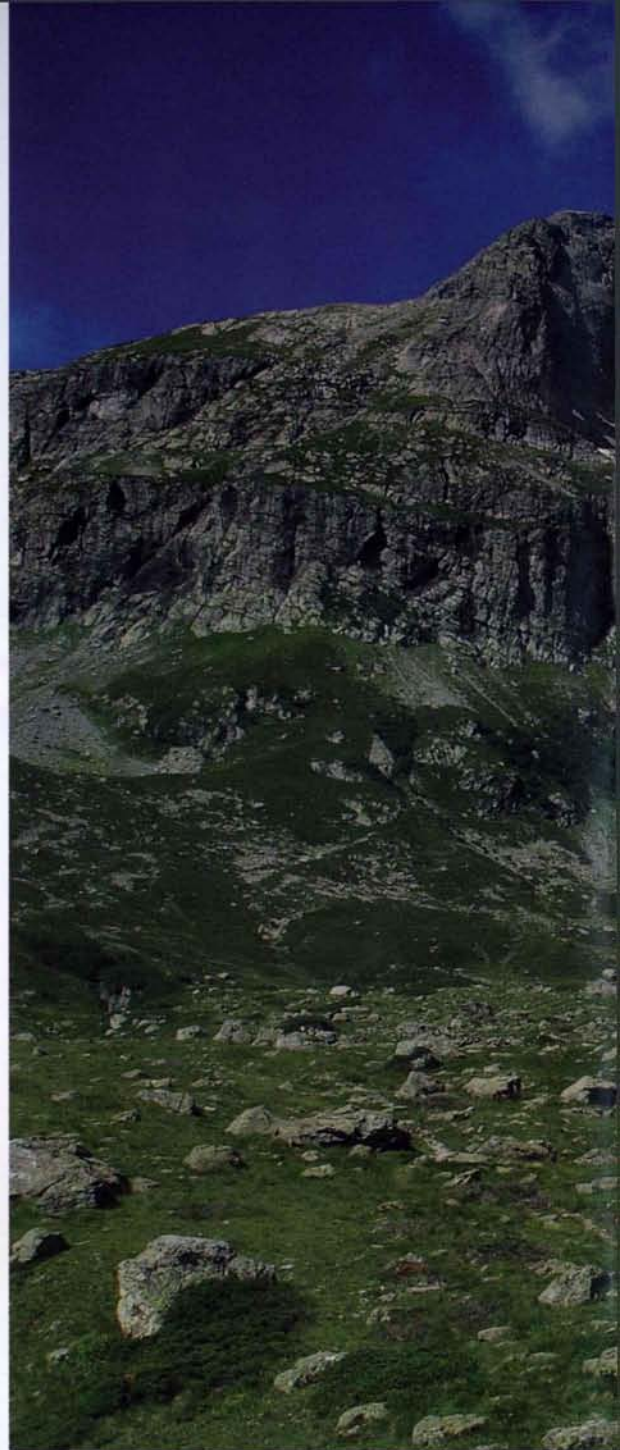
Un cop arribem al primer coll, dinem contemplant l'Ailefroide i el Pelvoux. Tot seguit passem a l'altre coll, amb vistes sobre les Pointes de Rousses (2.958 m) i de Rougnoux (3.179 m) fins que baixem al refugi amb la motxilla carregada per a dos dies. Des del refugi hi ha la possibilitat d'anar a la cascada de Prelles (30 min) i a Les Auberts (1 h 30 min), punt d'accés real per accedir-hi.

TERCERA JORNADA

- Refugi de Pré-de-la-Chaumette
- Coll de la Valette (2.668 m) [2 h 30 min]
- Coll de Gouiran (2.597 m) [3 h 30]
- Coll de Vallonpierre (2.607 m) [4 h 30 min]
- Refugi de Vallonpierre (CAF Gap, 2.271 m) [5 h 15 min]
- Gioberney (1.642 m) [7 h 30 min]

Aquell dia ens va tocar superar tres colls rodejant l'imponent Sirac (3.441 m), del qual es veu el millor vessant un cop s'ha superat el coll de Vallonpierre. Des d'aquest coll es pot pujar al proper pic de Vallonpierre (2.741 m).

Tot seguit baixem fins al refugi i el llac de Vallonpierre, on els reflexos de l'entorn ens van captivar. Prosseguim per la vall de Séveraisse tenint al nostre darrere, el Sirac amb les seves glaceres i davant nostre, el pic de les Roules (3.589 m). Abans de creuar el torrent per un pont de fusta al fons de la vall, hi ha una cruïlla per poder agafar el sender fins a la Chapelle-en-Valgaudemar, cosa que representaria una hora més a peu.

QUARTA JORNADA

- Villar-Loubière (1.037 m)
- Refugi des Souffles (CAF Gap, 1.975 m) [2 h 30 min]
- Coll de la Vaurze (2.490 m) [4 h 30 min]
- Désert-en-Valjouffrey (1.275 m) [7 h 30 min]

Després de dormir al poblet de la Chapelle, fem un trajecte fins a Villar. D'aquí sortim i pugem fins al refugi entre magnífics boscos. A mig camí hi ha un trencall que deixem, i que al llac Lautier (2.363 m). Des del llac hi ha un sender que en dues hores duu directament al nou refugi Souffles (2007).

Del refugi, veiem davant nostre el coll de Vaurze. Després d'una forta pujada, hi arribem. És un excel·lent mirador sobre el pic des Souffres (3.098 m) i l'Olan (3.564 m). Al fons tenim una sèrie de tresmils, entre els quals hi ha el Sirac.

Dinem i iniciem una llarga baixada fins Désert-en-Valjouffrey, on fem un trajecte fins a Valsenestre,

per fer nit a la *gîte d'étape*.

CINQUENA JORNADA

- Valsenestre (1.300 m)
- Coll de la Muzelle (2.613 m) [4 h 30 min]
- Refugi i llac de la Muzelle (2.120 m) [5 h 30 min]
- l'Alleau/Venosc (985 m) [7 h 30 min]

Sortim del poble per una pista envoltada de boscos, per pujar tot seguit per un costerut corriol fins al coll de la Muzelle. Quan arribem al coll, veiem que l'esforç ha valgut la pena: veiem l'estany de la Muzelle i al fons el poble de Les Deux Alpes i el famós Alpe d'Huez. Aquest llac, al peu de la Roche de la Muzelle (3.485 m), és un indret important en l'exploració de la torba. Des d'aquí hi ha dues possibilitats: seguir el GR pel coll de Vallon fins al llac de Lauvitel (4 h), considerada reserva integral, o agafar la variant GR 54-C baixant pels boscos, i al costat

de les cascades que formen els torrents de Chapeaux-Roux i de la Pisse, fins a l'Alleau-Bourg d'Arud. Mig hora abans d'arribar al poble trobem la font de la Cerisier (1.265 m).

Tot seguit, vam fer un llarg trajecte fins al poble de Besse, a la regió de Oisans.

SISENA JORNADA

- Besse-en-Oisans (1.550 m)
- Coll de Nazié (1.902 m) [1h]
- Planell d'Emparis (2.244 m) [2 h]
- Llacs Negre i Lerié/coll de Souchet (2.365 m) [4 h]
- Le Chazelet (1.830 m) [6 h]
- La Grave (1.474 m) [7 h]

A l'altiplà es veu d'una banda el massís de Les Grands Rousses i, de l'altra, la carena nevada que forma Le Dôme de Lauze-Le Râteau-La Meije i les seves glaceres impressionants.

Segona etapa, Entre-les-Aygues i el Refugi de Pré-de la Chaumette i Champoleon.

La glacera Negra i el Coolidge (3.776 m).

Més informació

BIBLIOGRAFIA:

- *Topo-Guide GR-54 Tour de l'Oisans et des Écrins.* FFRP ref. 508
- *Carte Grand Air n° 5 Écrins Esc.* Escala: 1.60.000 Editorial Libris-Didier Richard
- *Les Écrins-Parc National, Les Deux Alpes* IGN 3336 ET Esc.: 1: 25.000, Meije-Pelvoux, 3436 Champsaur 3437 OT
- Orsières 3437 ET

INTERNET:

Parcs nacionals de França:
www.parcsnationaux.org

Altres webs dels Alps:
www.hautes-alpes.net
www.tourisme-oisans.com/
www.cg05.fr
www.gites05.com
www.ffcam.fr
www.allibert-trekking.com

Un cop arribem a l'altiplà (ruïnes del Xalet Josserand) hi ha una pista a la nostra esquerra que en deu minuts ens portaria al Refugi Rif-Tort. Al fons es veuen les Aigüilles d'Arves.

Nosaltres seguim en direcció sud, cap a la carena Râteau-Meije i travessem l'altiplà fins que trobem un panell indicador, just abans de creuar un torrent; el de l'esquerra porta directamet al coll i el de la dreta duu als estanys (1 h 30 min). Agafem aquest darrer. Els estanys representen un autèntic balcó

mirador sobre l'impressionant vessant nord del massís de la Meije, ara sí, molt proper al davant dels nostres ulls.

Després de dinar a l'últim estany, el de Lérié, vam retrobar un altre cop el sender principal (GR 50-54) en direcció est fins als pobles de Chazelet, Terrasses i la Grave, i vam salvar un desnivell de gairebé mil metres. Al poble turístic de La Grave, hi destaca l'església del segle XI i el seu entorn, i també el telefèric que puja a la glacera de la Meije (1.450/3.200 m).

Refugi de l'Alpe du Villar d'Arène (2.079 m.) i la Grande Ruine (3.765 m.).

SETENA JORNADA

- Pont d'Arsine (1.670 m)
- Refugi de l'Alpe de Villar d'Arène (2.077 m) [2h]
- Coll d'Arsine (2.340 m) [3 h]
- Le Casset (1.512 m) [5 h 30 min].

Després de fer nit a la Gîte-Auberge Le Pas de l'Âne, enfront del càmping de Villar d'Arène, seguim el GR fins el pàrquing des Voûtes (1.711 m), on hi ha un panell informatiu del sector. S'ha de dir que des del càmping també es pot agafar el sender GR 50 que puja fins al coll Lautaret i el Refugi Napoleó (2.057 m) per baixar a Le Casset. Nosaltres, en canvi, prosseguim pel GR 54 que puja de valent fins a arribar a un extens pla (l'Alpe), on veiem el Chamossière (3.207 m) i al fons les Montagnes des Agneaux (3.664 m). Val la pena pujar fins al turó on hi ha l'estació meteorològica automàtica.

Ens encaminem en direcció als Agneaux, deixant a la nostra dreta el refugi i el torrent de la Romanche, fins arribar al coll. Des d'aquí es pot anar al llac de la glacera d'Arsine (2.451 m) [45 min], un estany retingut per la morrena frontal de la glacera d'Arsine.

Al costat del torrent del Petit Tabuc vam dinar i tot seguit vam baixar fins a Le Casset fent una parada intermèdia al Lac de la Douche (1.900 m), en forma de vuit, de color esmeralda, situat sota la glacera del Casset. Pel que fa a aquesta glacera, val la pena indicar que va ser explotada al segle XIX. Els blocs de gel arribaven a Briançon i amb tren fins a la Provença i Marsella.

Al poble de Le Casset vam acabar el Tour.

ALBERT MARTINEZ

ALBERT MARTINEZ

I CONCURS DE FOTOGRAFIA DE LA REVISTA MUNTANYA

Centre Excursionista de Catalunya

TERMINI D'ADMISSIÓ DE LES FOTOS FINS AL 31 DE DESEMBRE del 2008

Més informació a www.cec.cat/revistamuntanya

BUTLLETA D'INSCRIPCIÓ

Nom i cognoms _____ DNI _____

Pseudònim _____ Categoria i títol _____

Adreça _____

Població _____ CP _____

FOTOCOPIA LA BUTLLETA

Les estacions d'esquí de fons del Pirineu oriental

Text i fotos: Iñaki Núñez

A Catalunya l'esquí nòrdic o de fons té les seves particularitats. El primer que hem de notar és que, a diferència dels països nòrdics, el marc natural, la muntanya, implica la preponderància de pistes amb desnivells.

Les estacions de fons han hagut d'adaptar-se a l'orografia de la muntanya i han hagut d'aprofitar uns perfils que els han permès el traçat de pistes suaus, adaptades a l'esquí

TIPOLOGIES DE LES ESTACIONS D'ESQUÍ NÒRDIC

Les estacions de fons han hagut d'adaptar-se a l'orografia de la muntanya i han hagut d'aprofitar uns perfils que els han permès el traçat de pistes suaus, adaptades a l'esquí. Vegem les tipologies més clàssiques en les quals s'enquadren:

■ El perfil predominant és el mig vessant. L'estació se situa en un vessant de la muntanya, particularment suau, i les pistes es desenvolupen pujant per camins que recorren el vessant de costat a costat, fent ziga-zagues per suavitzar la pujada, i sovint entrellaçant les pistes les unes amb les altres. Les parts altes d'aquestes estacions solen aprofitar-se també i constitueixen un espai alt, més muntanyenc, sense arbrat, cosa que representa vistes àmplies. Algunes vegades hi ha possibilitats de fer passejos fora de pista, que constitueixen una extensió, sempre interessant, dels circuits marcats. Un exemple d'aquesta orografia es pot observar a Guils-Fontanera.

■ Una variant més senzilla d'aquesta tipologia és la de la pista única. Una pista que, des de la base de l'estació, recorre el vessant fins a un punt determinat (pot ser un coll, o no). Cal tornar a la base pel mateix camí. És el cas de Tavascan.

■ L'inici d'algunes estacions, no gaires, se situa a la base d'una vall, i les pistes es desenvolupen pujant la vall, en general al costat del riu. Això crea un ambient particular. L'exemple més perfecte és el de la vall de Galba.

■ Les crestes no solen ser un lloc fàcil per a la pràctica de l'esquí de fons, potser perquè tampoc és un bon lloc per a la conservació de la neu. En tot cas, tenim algunes pistes que transcorren en un ambient de cresta i que tenen sempre el valor afegit que

representa la vista per totes dues vessants. El prototip el tenim a la Llosa.

■ Naturalment, encara que habitualment ens movem en terrenys amb pendent, tenim també algunes planícies i, des del punt de vista de l'ambient, és molt diferent esquiar en planícies de muntanya o del fons de la vall. En aquestes últimes la muntanya té menys presència, queda més amunt i ens trobem amb un ambient més semblant a l'esquí en els països nòrdics. És el passeig pel pla, les pistes creuen les carreteres, i de vegades es pot arribar esquiant a algun poble. El cas més evident és el de la Mata, al Capcir. Les planícies de muntanya són més freqüents, habitualment petites i formen part de l'entramat de pistes de les estacions. Algunes, però, són més importants i abasten la totalitat de la estació, com la del pla de Beret.

En general, les estacions catalanes es poden enquadrar en un o altre tipus, però algunes vegades els tipus es combinen, unes altres és difícil assenyalar un o altre (si el mig vessant, per exemple, és molt suau, pot considerar-se una planície), de manera que sóc conscient del caràcter subjectiu d'aquestes assignacions.

Hi ha un altre factor particularment important: la preponderància del bosc. Al Pirineu, el bosc garanteix la conservació de la neu, i és molt normal que les pistes transcorrin entre boscos.

En aquest article pretenc fer una enumeració de les estacions de fons catalanes i també d'altres de properes, que pertanyen a l'Arieja. En total avui dia només funcionen 23 estacions.

En cada estació assenyalaré el tipus orogràfic, la preponderància del bosc i l'altura de l'estació.

Pla de Beret.

Al Pirineu,
el bosc garanteix
la conservació
de la neu, i és molt
normal que les
pistes transcorrin
entre boscos

Al Pirineu,
el bosc garanteix
la conservació
de la neu, i és molt
normal que les
pistes transcorrin
entre boscos

SECTOR ALT URGELL I BERGUEDÀ

Per sota del Cadí hi ha les dues estacions més properes a Barcelona: Tuixén – Lavansa i el parc de neu de Saldes, i una mica més allunyades d'aquestes dues estacions hi ha Sant Joan de l'Erm.

Tuixén-Lavansa (1.920 m)

Obeeix al tipus de mig vessant. Bastant boscosa, però també amb bones vistes. Les pistes pugen cap a la tossa Pelada i acaben al prat Llong, on hi ha altres pistes, en part per boscos, en part netes d'arbrat, des d'on hi ha unes perspectives magnífiques sobre el Pedraforca.

El parc de neu de Saldes (1.550 m)

És situat al vessant nord de la serra d'Ensiya i s'hi accedeix des del coll de la Trapa, a la carretera de Saldes a Gósol. És també del tipus de mig vessant, però de la variant de pista única. En aquest cas, des de l'accés a la estació (pleta de la Vila) surt una pista cap a l'oest, que arriba al coll del Portet. Si continuem una mica, podem acostar-nos a la paret de la Gallina Pelada. Cal tornar per la mateixa pista. N'hi ha una altra cap a l'est, fins al coll de Pradell, no gaire lluny de Vallcebre, poble al qual es podria baixar esquiant (sense pista traçada) si les condicions ho permetessin.

Sant Joan de l'Erm (1.690 m)

Bressol de l'esquí nòrdic a Catalunya. Ambient de bosc (pi negre i roig), és també del tipus de mig vessant, bastant suau. Les pistes passen per Sant Joan de l'Erm Nou i per les ruïnes de Sant Joan de l'Erm Vell. Està enllaçada també amb l'estació d'esquí alpi de Port-Ainé. La part alta, ja sense arbrat, permet (fora de pista, però molt còmoda) pujar al pic de l'Orri.

SECTOR BAIXA Cerdanya - ANDORRA

Vallcebolera (1.500 m)

Aquesta estació és molt a prop de Puigcerdà, en els vessants del Puigmal, ja en territori francès. L'alberg Les Ecureuils n'és l'encargat del manteniment. Ofereix algunes pistes traçades i sobretot *ski sauvage*. És del tipus també de mig vessant, bastant pronunciada i, aprofitant l'entramat de pistes (generalment sense marcar), es pot pujar fins al cim de la Coma Morera o al pla de Salinas. Hi domina el bosc.

A l'altre costat de Puigcerdà, ja en la carena pirinenca del Puigpedrós –tossa Plana hi ha tres estacions. Les tres són del tipus de mig vessant, amb un entramat de pistes que van pujant pel sud de la muntanya. En les tres hi domina el bosc, però hi ha zones

ja esmentada, que enllaça amb Lles, de la part més alta de la qual (Refugi de Pollineres) sorgeix un camí (no traçat, però molt practicable) que puja fins als estanys de la Pera.

La Rabassa (1.960 m)

És l'única estació andorrana d'esquí de fons. També és del tipus de mig vessant, també és boscosa. Puja fins a la carena fronterera ja esmentada, però pel nord. Des de la part alta, ja sense arbres, es poden veure, cap el vessant sud de la muntanya, les pistes de Aransa, que no queden lluny.

SECTOR ALTA Cerdanya

Font-romeu (1.993 m)

Aquesta estació, d'esquí alpi, té l'accés a les pistes d'esquí de fons en el sector de la Calma. Aquestes pistes són molt variades. En general, no són de bosc i hi dominen les vistes àmplies, tant cap a la carena Puigmal-Canigó com cap al Carlit i les Bulloses. Hi ha unes parts que corresponen al model de planície de muntanya, i hi ha alguna pista que transcorre en un ambient de cresta; altres són de mig vessant. Permeten l'ascensió (parcialment fora de pista, però sol estar molt marcat) al pic Mauroux. Enmig de les pistes hi ha el Refugi de la Calma. En la part baixa, propera a l'accés a l'estació, hi ha també altres pistes més planes i boscoses, amb clars, que es corresponen amb les planícies de muntanya.

Pyrénées 2000 (1.665 m)

A prop de Font-romeu hi ha l'accés a Les Estagnols, que pertany a l'estació d'esquí alpi de Pyrénées 2000 i hi està connectada. Forma part del complex de Font-romeu. Les pistes segueixen el curs del riu Tet i pugen fins al pla dels Avellans. Són, doncs, pistes de vall, que remunten el riu. Des del pla des Avellans, i també des d'un poc abans, es pot connectar amb la zona de les Bulloses, ja fora de pista.

SECTOR CAPCIR

La Llosa (1.681 m)

Des del accés a l'estació surten dos brancs: un cap

en les quals s'obre i apareixen àmplies panoràmiques, sobretot de la cara nord del Cadí que constitueix, a l'hivern, una de les vistes més alpines del Pirineus.

Guals-Fontanera (1.905 m)

Les pistes d'aquesta estació pugen a mesura que es creuen entre el bosc, i permeten, si sortim del final de la pista de la Feixa, arribar a una part alta, més plana, ja sense bosc, per la qual es pot anar còmodament fins al refugi de la Feixa i es pot seguir cap a la zona de Malniu. A part de totes aquestes pistes, hi ha altres a la part baixa, més properes a l'accés de l'estació, algunes per bosc, altres per clars, que són petites planícies de muntanya.

Lles-cap del Rec (1.870 m)

Manté també un complex entramat de pistes que van pujant cap a algunes planícies, com el pla de la Molina, que formen la base de petits circuits, per continuar per una gran pista que, a mig vessant, enllaça amb la de Aransa.

Aransa (1.850 m)

És d'estructura semblant (encara que cada estació manté el seu propi ambient). Més amunt de la base, el prat Miró és una planície que serveix, de fet, com un altre centre de pistes. Surt d'aquí també la pista,

Prat Llong (Tuixén-Lavansa).

Pla de Beret.

al nord arriba fins al Refugi de Coll del Torn i segueix fins al coll de Creu. Correspon a la tipologia de cresta i ofereix àmplies vistes cap a tot dos vessants, alla on no hi ha arbres. D'una banda, la plana de Matamala, amb el llac i les muntanyes del Carlit; per l'altre, les de Núria i el Canigó. L'altre branc és el de Clavera i és una pista que segueix un mig vessant cap a l'Est, seguint l'esquema del mig vessant amb pista única. Totes dues són molt planeres.

La Quillane-Calvet (1.713 m)

Actualment té l'accés en el port de la Quillane, i es aquí on hi ha el centre de informació de l'Espace Nordique du Capcir. És un entramat de pistes en una zona molt plana i molt boscosa. Té un lligam amb el poble de La Llagonne.

Accés a Guils-Fontanera.

La Mata-la Lladure (1.600 m)

L'accés actualment es fa per Lladure, per la carretera dels Angles a Formiguères. És un entramat de pistes de bosc, totalment planes, i correspon perfectament al que hem anomenat planície de vall. De vegades es creua la carretera, es pot arribar al poble de Matamala i deixar els esquís a la porta del bar del poble; també es pot anar a l'estació d'esquí alpí de Formiguères.

La Galba (1.520 m)

L'estació és al petit poblet d'Espousouille, a l'entrada de la vall de Galba, un vall tancat, que va pujant cap a la Portella d'Orlu. La pista puja per la vorera del riu fins al Refugi de la Jaceta. Darrerament, la volta es fa per altra pista de tornada.

Els Angles-pla de Mir (1.800 m)

Des del pla de Mir s'accedeix a unes pistes de fons que van pujant a poc a poc fins al llac d'Aude, i es pot catalogar com una excursió de muntanya. El terreny és bastant pla i boscos, passa pel refugi de Bernardi, i a la part alta, arribant al llac, el bosc desapareix i el paisatge s'obre.

Portè i Pimorent (1.600 m)

Al sud de l'estació d'esquí alpí de Portè-Pimorent, situada al coll, hi ha el poble del mateix nom. D'aquí surten unes pistes d'esquí de fons que van pujant cap a la cascada del Passet i segueixen després cap al llac de Font Viu. L'ambient és boscos però permet veure els cims que envolten al Carlit.

SECTOR ARIEJA

A l'altre costat del coll de Pimorent podem anar fins a Ax-les-Thermes. Si prenem aquest poble com a base,

tenim un bon accés a tres de les estacions de Arieja.

Coll de Chioula (1.450 m)

Situada damunt d'Aix, té dos dominis, connectats entre si. El domini de Chioula, que parteix del coll (1.450 m), i el domini de Prades, que surt del poblet del mateix nom (1.240 m). El domini de Chioula, combina zones de boscos (fagedes), amb zones més clares, de molt àmplies vistes cap a la cara nord de les muntanyes que circumden el Capcir (dent d'Orlu, zona del Laurentis, etc.). Encara que les pistes van pujant, pertanyen més aviat al tipus de planície de muntanya, però hi trobem també altres tipus d'orografia: mig vessant, pla i alguna vall. Al bell mig de la gran planície hi ha el Refugi de Chioula, on es pot menjar i dormir. El domini de Prades és més baix que el coll de Chioula, i sovint no té neu. Però quan en té, permet fer un circuit (una excursió: el Pays d'Allou) que surt de Prades, passa per zones de fagedes i altres parts més netes i entra en el poblet de Montallou. A aquest circuit hi ha també accés des de les pistes del Col de Chioula.

Plateau de Beille (1.800 m)

Queda un poc més lluny que Chioula. És una enorme planície de muntanya, encara que també va pujant. Com a Chioula, i a causa de la seva extensió, podem trobar també els altres tipus d'orografia. El bosc es escàs i, com que també queda al nord de l'eix pirinenc, ofereix àmplies vistes cap a la cara nord de les muntanyes d'Andorra (Serrera, Font Blanc) i cap al Rhule.

Estany de Lers (1.274 m)

Des de Tarascó, l'accés per Videssos sol estar tancat, i cal anar per Massat. Des de l'accés a l'estació pugen pistes cap al port de Lers, més aviat del tipus de mig vessant i planícies altes. Unes altres van pujant una vall (suaument, amb pocs arbres) cap al coll d'Agnes. L'estació obeeix, doncs, a un model d'orografia complexa. L'ambient és de mitja munta-

nya, en part boscos i també hi dominen els fajos.

Mijanès-Donzan (1.536 m)

A l'altre extrem d'aquesta zona, a l'est d'Aix, hi ha aquesta petita estació d'esquí alpí. Geogràficament no és lluny de Aix, però l'accés des d'aquí queda tancat a l'hivern, per la qual cosa s'ha d'anar pel nord del Capcir, pel coll des Hares. Aquesta estació manté un circuit de fons pel bosc des Hares que duu, sempre per bosc, al Refugi de Le Fournet, segueix, si està marcat, al Refugi Laurentis, i es podria continuar esquiant fins al coll de Hares, encara que fa anys que no es marca.

SECTOR PALLARS SOBIRÀ- ARAN

Bosc de Virós (1.700 m)

A l'entrada de la vall Ferrera. Obeeix al model de mig vessant. Les pistes pugen, sempre entre boscos (pi roig i pi negre), excepte en la seva part alta on s'obre el paisatge cap a la zona del Monteixo.

Tavascán-pleta del Prat (1.750 m)

A la propera vall de Cardós hi ha aquesta petita estació d'esquí alpí. Hi ha aquí una pista d'esquí de fons, que segueix per un mig vessant de la tuca de la Cima fins a un punt, i torna pel mateix camí. Boscos, amb clars.

Pla de Beret (1.850 m)

A la vall d'Aran, l'estació de Beret manté un circuit de fons. El pla és una planície perfecta. Absolutament net d'arbres, i absolutament pla, correspon al model de planície entre muntanyes i les vistes són amplíssimes: des de les muntanyes del Pallars fins a l'Aneto. Una vegada en Beret, es pot també anar, per un terreny parcialment marcat, fins al Refugi de Montgarri (que serveix tant per passar la nit com per menjar), seguint una o altre marge del Noguera. No es pot oblidar tampoc la possibilitat d'enllaçar l'antiga estació de Bonabé amb el pla de Beret, passant per l'esmentat Refugi de Montgarri.

Bibliografia

BREIL, Marc. *Ski Nordique. France - Scandinavie - Grand Nord*. France métropolitaine: Editions Denoel, 1989. Aquest llibre està dedicat més a l'esquí de passeig que a les estacions de fons. En parlar del Pirineu, fa una descripció especial del Capcir.

FUNOLLET, Feliu; UDINA, Carles; UNZETA, Manuel. *L'esquí nòrdic, un sport per a tothom*. Barcelona: Edicions Pleniluni, 1988. Aquest llibre conté un interessant capítol en el qual recorre Catalunya i assenyalava zones d'interès per a l'esquí de fons. Algunes d'aquestes zones actualment ja estan equipades, però la majoria continuen sense serveis de cap classe.

MAILLY, Roger; CAZA, Henri. *Guide du ski de fond dans les Pyrénées*. Editions Milán, 1989. Està dedicat tant a les estacions d'esquí (que en gairebé vint anys han canviat mol) com a les possibilitats de l'esquí de passeig, però molt especialment en el vessant francès.

PALAU, Josep. *Els millors circuits d'esquí de fons del Pirineu oriental*. Valls: Edicions Cossetània, 2001.

Una guia interessantíssima, tot i que breu (21 recorreguts), tots molt recomanables, que he tingut molt en compte en la redacció d'aquest article.

Les estacions d'esquí de fons del Pirineu

ALBERT MARTINEZ

Sergio García

espeleologia d'alt nivell

Per **Ferran Alexandri**

Sergio García-Dils, nascut a Sevilla fa 37 anys, és el primer espeleòleg espanyol que ha estat reconegut esportista d'alt nivell; però sobretot cal reconèixer-li el fet d'haver format part de l'equip d'espeleòlegs que van fer la primera exploració a l'avenc més fondo de la Terra, i haver aconseguit el rècord de profunditat després de superar els 2.000 m. Això passava a l'avenc Krúbera-Voronya (-2.191m), a la serralada del Caucas.

En primer lloc, et volem felicitar en nom del col·lectiu espeleològic pel darrer reconeixement que has rebut en ingressar a la Real Orden del Mérito Deportivo amb la Medalla de Bronze. Amb aquesta distinció ja has guanyat molts premis al llarg de la teva carrera com a espeleòleg, ¿com afrontes aquest compromís?

¡Moltes gràcies! La veritat és que vaig començar a rebre premis l'any 2001, després d'haver aconseguit batre per primera vegada amb el CAVEX Team el rècord mundial de profunditat, quan ja feia més de vint anys que practicava l'espeleologia. Per tant, els he rebut en una època de la meua vida en la qual no els concedeixo més importància de la que tenen, i més aviat els veig com un reconeixement a la espeleologia com a activitat d'exploració que no pas com a premi als èxits personals.

¿Quin ha estat el premi que t'ha fet més il·lusió? L'any 2002 em van concedir a Rússia la Medalla Alexander Morozov «Per als èxits en espeleologia». Em va fer una il·lusió especial perquè el jurat estava constituït per veritables llegendes de l'espeleologia soviètica, que coneixien molt bé els sacrificis que implica l'exploració subterrània.

¿Quan vas començar a practicar l'espeleologia? En el meu cas és una pregunta molt fàcil de respondre. Vaig començar a practicar la espeleologia de la mà del meu pare, Santiago García-Dils, l'any 1978, quan tenia set anys d'edat. Més endavant, l'any 1983, amb dotze anys, ja estava federat (en el GIEX de Jerez de la Frontera) i era totalment autònom en la tècnica vertical.

El Consejo Superior de Deportes et va declarar l'any 2004 esportista d'alt nivell, de manera que et

ARXIU SERGIO GARCÍA-DILS

-Dils,

vas convertir en l'únic espeleòleg espanyol que ha assolit aquesta distinció. ¿Creus que l'espeleologia és una un esport o bé una ciència?

Crec que vivim en un temps en què tendim a compartimentar massa totes les àrees de coneixement i les activitats que fem. Divisions tan artificials com ara «ciències / lletres» o «esport / ciència» són totalment alienes a la realitat de les coses. L'espeleologia, al meu parer, és una disciplina d'exploració que demana un coneixement ampli del medi (diguem-ne ciència) i el desplegament d'una activitat física intensa (diguem-ne esport). Per aconseguir resultats, no es pot concebre una cosa sense l'altra.

¿Creus que s'hauria de distinguir una part de la espeleologia únicament com un estudi científic de les coves i els avencs i, d'altra banda, un vessant més esportiu i de competició?

Per practicar l'espeleologia com a disciplina d'exploració subterrània, tan important és el vessant científic com l'esportiu. No obstant això, no considero que l'especialització sigui negativa per si mateixa, i crec que és més convenient que la part científica la desenvolupin les institucions acadèmiques, i la part esportiva les instàncies federatives.

Sergio, la pregunta obligada. Parlem de l'avenc Krúbera-Voronya. Amb -2.080 m l'any 2004 (-2.170 el 2007) vas aconseguir el rècord del món en profunditat com a membre de l'Associació Espeleològica Ucraïnesa i l'Equip Internacional d'Exploracions Subterrànies CAVEX Team. Sens dubte, aquest és l'èxit més important que s'hagi fet mai en primera exploració espeleològica al món. ¿Per què aquella zona del Caucas occidental?

Com se sol dir en aquests casos, és convenient «tirar d'hemeroteca». Ja a l'any 1995, quan començàvem a treballar com a equip els que després integrariem el CAVEX Team, teníem al cap explorar a Aràbika, perquè s'havia comprovat mitjançant traçadors químics a la dècada de 1980 que el potencial superava àmpliament els 2.000 metres. Va ser a partir de l'any 1999, quan es va normalitzar la situació política a Abkhàzia, que vam poder explorar-hi de forma continuada, i els resultats van anar arribant. Si llegiu les nostres publicacions a la revista *Subterranea*, veu-

reu que ja teníem clar des del principi que allà buscàvem el rècord del món de profunditat i, si era possible, aconseguir el primer «-2.000 m».

Davallant un pou a l'avenc Krúbera-Voronya.

En quatre paraules: ¿com va començar tot?

Com et deia, des del principi volíem explorar el massís de Aràbika, de manera que quan en vam tenir l'oportunitat, vam abocar allà els nostres esforços com a equip. Entre 2001 i 2003 el CAVEX Team constituïa l'equip de punta de l'Associació Espeleològica Ucraïnesa (Ukr.S.A.), i vam treballar a l'avenc com un grup únic. A partir del 2004, per una sèrie de circumstàncies personals, les expedicions a Krúbera-Voronya es van fer separatament.

DENIS PROVALOV

***Avenc Krúbera-Voronya.
Galeries postsifó, camí
dels -2.000 m.***

**En aquest moment
ens estem preparant
per a la propera
expedició hivernal
de gener del 2009,
en la qual intentarem
superar la barrera
dels -2.200 m.**

Per una banda, el CAVEX Team treballava allà al principi dels estius (juliol-agost), a principis de la tardor i a l'hivern. D'altra banda, la Ukr.S.A. desenvolupava les seves activitats a finals de l'estiu (agost-setembre). En el meu cas, com que no sóc ni rus ni ucraïnès, vaig poder estar al marge d'aquesta problemàtica fins al 2006, i treballava amb els dos equips. No obstant això, a partir d'aquest any només exploro com a membre del CAVEX Team.

¿Com es veu la continuació d'aquest projecte en el futur?

Cada any que passa la punta d'exploració és més complicada, i cada metre nou de profunditat és molt més difícil d'assolir que els anteriors. Cal tenir

en compte que ara mateix la punta és a -2.191 m, a 51 metres de profunditat dins del cinquè sífó de l'avenc, situat a -2.140 m. En aquest moment ens estem preparant per a la propera expedició hivernal de gener del 2009, en la qual intentarem superar la barrera dels -2.200 m.

Explica'ns què va passar quan vas tenir la certesa d'haver arribat a -2.000, el primer -2.000 de la Terra.

El 2004, després de superar en primera exploració els passos estrets del *Way to the Dream* (-1.690 m), 300 m de gateres amb un diàmetre de fins 0,40 m, arribem a un sector completament diferent de l'avenc pel qual, a través d'un rosari de pous petits de mica en mica vam anar aconseguint profunditat. Tots teníem al cap l'absoluta certesa que aquesta era justament la via que ens duria finalment a superar els dos quilòmetres de profunditat. En aquells moments hi ha tanta eufòria que no sents el fred, la fam ni el cansament. Simplement, continues baixant, segueixes explorant. En arribar a -1.935 m, l'esperança esdevé certesa. A aquesta cota hi ha un P-25 al qual, una mica més avall, segueix un majestuós P-40, que vam batejar *Millenium*, que s'obre a -1.970 m. Mentre baixes el pou, saps que estàs fent història, i que a la seva base ja has superat la mítica cota de -2.000 m.

Sovint es diu que en espeleologia fer un -1.000 m és, pel que fa a l'esforç i la dificultat, igual que en alpinisme escalar un vuitmil. ¿Què passa si es tracta d'un -2.000? ¿Et sembla que és encertada aquesta comparació?

També se sol dir, i no pas sense raó, que «les comparacions són odioses». No crec que pugui compararse en absolut l'espeleologia i l'alpinisme, i les dificultats a les quals hem d'enfrontar-nos uns i altres poc o res tenen a veure.

Recordo, a la pel·lícula sobre Krúbera-Voronya que es va projectar al Congrés Internacional d'Espeleologia d'Atenes l'any 2005, aquell moment en què l'espeleòleg crida d'emoció en un moment culminant de l'exploració. ¿Va ser aquesta expressió tan gràfica la que condensa tant d'esforç dedicat?

Efectivament. No es pot definir millor. La pel·lícula la vam gravar l'any 2003, quan havíem arribat a un atzucac en l'exploració de l'antic fons de l'avenc, que vam assolir l'any 2001, a -1.710 m. El sífó de -1.440 m, per on es perdia tota l'aigua de l'avenc, donava pas a una sèrie de pous que ens van oferir esperances renovades de seguir guanyant profunditat. Aquells crits d'emoció, gravats després de la superació del sífó, evidencien la certesa que era aquesta via el lloc per on arribaríem a la somiada cota -2.000 m. I, efectivament, un any després ho aconseguíem justament per aquest lloc.

Explica'ns una mica com se us va acudir la idea de fer aquesta pel·lícula.

Va sorgir la idea de gravar aquesta pel·lícula perquè

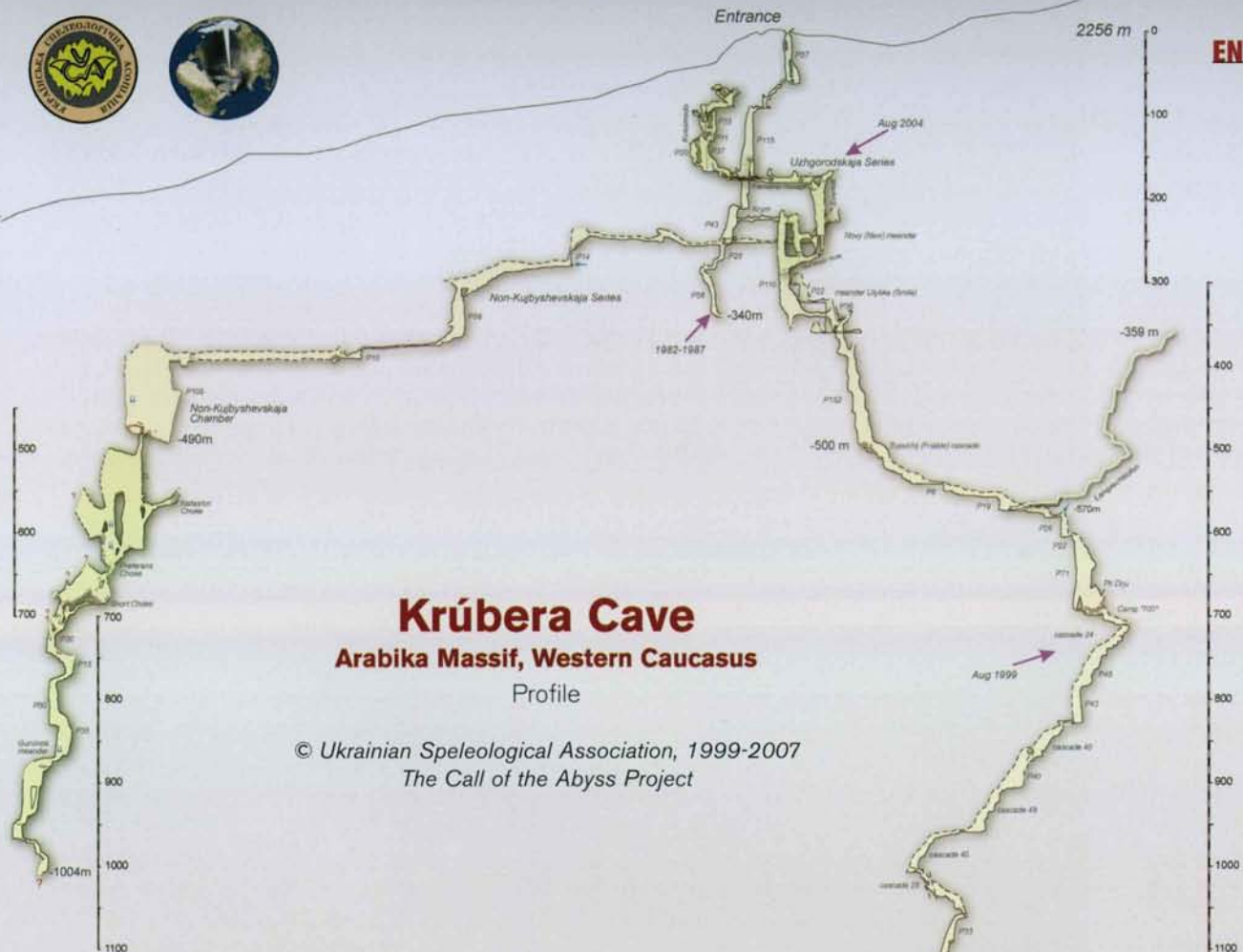

Krúbera Cave

Arabika Massif, Western Caucasus

Profile

© Ukrainian Speleological Association, 1999-2007
The Call of the Abyss Project

ALBERT MARTINEZ (BASE GOOGLE MAPS)

World cave depth records
(date and depth)Explored and surveyed
in 2004-2006Pn -1710 m
Jan 2001

Alçat de l'avenc Krúbera-Voronya, el més fondo de
la Terra, amb un desnivell aturat als -2.191 m (2007).

Tots teníem al cap
l'absoluta certesa
que aquesta era
justament la via que
ens duria finalment
a superar els dos
quilòmetres de
profunditat.
En aquells moments
hi ha tanta eufòria
que no sents el fred,
la fam ni
el cansament.
Simplement,
continues baixant,
segueixes explorant

crèiem que havia arribat el moment de compartir amb la resta del col·lectiu el que havia significat l'exploració de l'avenç més profund del món (en aquell moment estàvem a -1.710 m). Com que tots érem llecs en la matèria, vam decidir posar-nos en mans de professionals, de manera que tant el guió com el muntatge i la gravació d'exterior van anar a càrrec de l'estudi Krylya Rossii («Ales de Rússia»), especialistes en documentals.

¿Com es planteja una expedició de l'envergadura de Krúbera-Voronya?

Ara mateix la part més compromesa de les expedicions és la logística. Per a cada nou atac al cinquè sífó, situat a -2.140 m, hem d'introduir a l'avenç literalment centenars de quilos de material, en més d'un centenar de sacs. Per tant, és fonamental la fase de preparació i d'inventariat de l'equip en superfície. No s'ha d'oblidar que, per arribar a la punta, cal superar un primer sífó a -1.440 m, un segon a -1.980 m, el tercer a -2.010 m i el quart a -2.070 m. Entre aquests sífons, com a dificultat afegida, hi ha pous verticals que és necessari equipar, havent de transportar a través dels sífons botelles, cordes, menjar... L'estratègia que seguim actualment, per tant, és introduir la

majoria del material a l'estiu, i l'emmagatzemem a prop del bivac de -1.637 m. A l'hivern següent, quan hi ha uns nivells mínims d'aigua a l'avenç, és quan escometem les operacions de busseig.

¿Com es prepara l'espeleòleg per baixar fins a -2.000 m?

Durant tot l'any és necessari un entrenament general de resistència, com és evident. Amb tot, la part més important de l'entrenament és la pràctica assídua de l'espeleologia alpina, sense perdre de vista que les aptituds més importants solament s'adquireixen amb l'experiència subterrània. No es pot passar per alt que els integrants de l'equip de punta, de vegades, entrem a l'avenç per quedar-nos al postsifó durant dues o tres setmanes, treballant en llocs on un rescat és literalment impossible amb els mitjans que disposem avui dia, de manera que és vital tenir el cap fred en tot moment. L'estratègia és ben senzilla. El gruix de l'expedició transporta el material fins al primer sífó, a -1.440 m. A partir d'aquí, al postsifó, solament hi treballem un equip de punta petit de sis a vuit espeleòlegs, que hem de traslladar tot el material fins al bivac de -1.637 m. Des d'allà, la part més pesada de l'expe-

ARXIU SERGIO GARCIA DÍAS

DENIS PROVALOV

Avenç Krúbera-Voronya. A -1.500m, en postsifó.
A sota, entre sifons, cap als -2.140 m.

DENIS PROVALOV

dicció és moure tot l'equip a través de les gateres estretíssimes del *Way to the Dream* fins al bivac de -1.960 m. Aquest bivac és la base d'operacions per al busseig dels sifons que segueixen, que travessem almenys quatre de nosaltres, per portar el material fins al síf de -2.140 m, on només els dos bussejadors de punta s'hi endinsaran. Per descomptat, simultàniament es desenvolupen uns altres treballs d'exploració en altres llocs de l'avenç: escalades, desobstruccions...

¿I després què? ¿Quins llocs, quins massissos càrstics queden encara per descobrir i amb possibilitats de -2.000 m?

Nosaltres hem estat treballant en massissos càrstics d'altres llocs del món, amb la idea de superar també els -2.000 m. A Turquia, per exemple, a Aladaglar (serralada del Taurus), amb l'ús de traçadors químics hem pogut comprovar un potencial real que supera els 2.700 m. De moment només hem pogut baixar fins a -1.400 m, a l'avenç Kuzgun, però les perspectives segueixen sent enormes.

¿El CAVEX Team està duent a terme projectes sobre això, per trobar avenços que superin el -2.000 m?

Efectivament. Portem més de deu anys explorant a Kanin (Eslovènia), amb la idea d'aconseguir almenys allà els -1.900 m, que és l'opció més realista, però sense descartar un -2.000 m. També hem treballat a Turquia, com et comentava abans, però ara l'exploració de la zona ha quedat en mans de la Ukr.S.A.

Per cert, ¿què és el CAVEX Team i per què es va crear?

El CAVEX Team va ser una creació del carstòleg ucraïnès Alexander Klimchuk, aleshores president de la Ukr.S.A. L'any 1997 va decidir reunir un equip d'espeleòlegs membres de l'associació amb l'objectiu d'explorar en els massissos càrstics amb més perspec-

Per a cada nou atac al cinquè sífó, situat a -2.140 m, hem d'introduir a l'avenç literalmente centenars de quilos de material, en més d'un centenar de sacs

Boca d'entrada a l'avenc Krúbera-Voronya, el més fondo de la Terra.

ARXIU SERGIO GARCÍA-DILS

Juntament amb el seu pare, Santiago García-Dils i un company, l'any 1983.

tives, a la recerca de superar els -2.000 m de profunditat. Pertanyíem al grup fundacional deu espeleòlegs, nou d'ells russos i ucraïnesos, als quals m'hi vaig sumar com a únic estranger. Encara que tots ens coneixíem i treballàvem junts des de 1995 (en aquell moment jo estava cursant estudis de postgrau a la Universitat de Moscou), va ser el 1997 quan es va fundar oficialment l'equip, i el destí de les nostres primeres expedicions van ser els altiplans de Kanin i Rombon (Eslovènia). Entre 1997 i 2004, el CAVEX Team va ser l'equip de punta de la Ukr.S.A. No obstant això, dissensions en el si de la família Klimchuk, dugueren a la separació en dos equips diferents a partir del 2004. Oleg Klimchuk, fill gran d'Alexander, es quedaria com l'únic ucraïnès en el CAVEX Team, mentre que Alexander Klimchuk lideraria un nou equip en el si de la Ukr.S.A., fonamentalment ucraïnès, amb el nom de *The Call of the Abyss Project*.

Parlans de la teva experiència com a docent i divulgador de l'espeleologia. Col·labores habitualment a la secció de «Páginas técnicas» de la revista *Subterránea* de la Federación Española de Espeleología, has escrit nombrosos articles i has pronunciat més de 50 ponències en congressos nacionals i internacionals sobre espeleologia. ¿Com organitzes tot això?

La veritat és que, de vegades, ve coster compaginar la feina amb tot això i, per descomptat, amb la vida privada, amb la família. Tinc la sort que la feina d'arqueòleg em permet acumular nombroses hores extres que, després, puc aprofitar per fer tota la resta. Les meves dues passions en espeleologia han estat, des del

principi, l'exploració subterrània, per una banda, i la investigació i la docència relatives a tècniques i materials, per una altra banda. Per això tot el temps que tinc per a la pràctica espeleològica procuro distribuir-lo equitativament entre aquestes dues activitats.

Explica'ns la teva experiència com a director de la Escuela Española de Espeleología.

Ha estat sens dubte una experiència molt enriquidora, que m'ha permès intentar fer un gir a la docència espeleològica tradicional, tal com s'havia desenvolupat a la FEE, i he treballat en col·laboració amb espeleòlegs d'experiència dilatada i d'una gran qualitat humana, com ara Francisco Martínez. Ara mateix, he passat pàgina i em dedico més a l'espeleologia d'exploració; treball en la qüestió docent amb altres instàncies, com l'*Spéléo Secours Français* o els grups de espeleosocors de la Federació de Rússia, que ara mateix estem creant.

Vas ser contractat com a fotògraf per la National Geographic Society al Caucas i les muntanyes del Taurus, a Turquia. ¿Què ens pots dir d'aquesta experiència?

Sens dubte la fotografia subterrània és una de les disciplines més dures de l'espeleologia. Treballar amb la National Geographic Society va ser un veritable plaer, tot i que això em va exigir moltíssima feina, atès que les fotos no només havien de ser bones, sinó que a més a més havien de reproduir els moments àlgids de l'exploració, i havien de ser preses justament en els moments en els quals s'anaven

produint descobriments nous. No podien ser només fotos «per posar», cosa que representava una dificultat afegida, ateses les condicions en les quals vam haver de treballar en aquests avencs.

¿Com ha de formar-se l'espeleòleg d'avui dia?

A hores d'ara, crec que ha quedat enrere l'època en què un espeleòleg complet podia ser un autodidacte. L'espeleòleg del segle XXI s'ha de formar i perfeccionar tècnicament a les escoles federatives, cosa que en absolut substitueix, evidentment, l'experiència que només la pràctica assídua de l'espeleologia pot aportar. Per descomptat, això representa que les escoles tenen al damunt l'enorme responsabilitat d'oferir un ensenyament de qualitat al col·lectiu. Els objectius de l'espeleòleg d'avui dia crec que s'han d'adaptar a la visió que aquest tingui de l'espeleologia. Si es té vocació per l'exploració subterrània, evidentment l'objectiu ha de ser el descobriment d'avencs nous, de galeries noves.

¿Com veus l'espeleologia d'avui?

L'espeleologia d'avui no és més que un reflex de la societat, com ha passat, d'altra banda, en totes les èpoques. Es tendeix cada vegada més a l'individualis-

me, cosa que representa que es treballi més pels vincles personals que, com passava fa uns anys, per clubs. Per això avui dia proliferen grups d'espeleòlegs que treballen al marge dels seus clubs d'origen. En l'espeleologia de punta, almenys, els equips (o interclubs) han substituït en general als clubs. De tota manera, no es pot oblidar que els clubs tenen un paper vital en la iniciació esportiva. Sense clubs actius, estem condemnats a l'envelliment del col·lectiu i, a la llarga, a la desaparició de la nostra activitat.

¿Quins són els teus projectes més immediats?

Ara mateix estic preparant la propera expedició a Krúbera-Voronya, que durem a terme el gener del 2009, amb l'objectiu de superar la cota -2.200 m. Al Caucas, estem ampliant la nostra zona d'exploració a Aràbika, i esperem tenir ben aviat avencs nous que superin, almenys, el quilòmetre de profunditat. També a l'hivern i al proper estiu continuarem treballant en els altiplans de Kanin i Rombon, a Eslovènia, on les perspectives són magnífiques. I, per descomptat, en la espeleo del dia a dia continuo treballant aquí, a Andalusia, a la Sima GESM, sobretot els caps de setmana, amb els amics de l'interclub Sierra de las Nieves.

No es pot oblidar oblidar que els clubs tenen un paper vital en la iniciació esportiva. Sense clubs actius, estem condemnats a l'envelliment del col·lectiu i, a la llarga, a la desaparició de la nostra activitat

Sergio García-Dils de la Vega CURRÍCULUM ESPORTIU

Llicenciat en Geografia i Història per la Universitat de Sevilla, expert en arqueologia romana i en epigrafia grega i llatina, actualment és arqueòleg municipal de l'Ajuntament d'Écija, a Sevilla. És espeleòleg des de 1978, i docent en espeleologia des de 1989.

Titulacions esportives i càrrecs

- Tècnic Esportiu Superior d'Espeleologia i Descens de Barrancs.
- Director de la Escuela Española de Espeleologia.
- Coordinador Tècnic del Espeleosocorro Andaluz.
- Membre de la Comissió d'Espeleosocors i de la Comissió de Material i Tècniques del Departament d'Exploració de la Unió Internacional d'Espeleologia.

Mèrits esportius

- Rècord del món de profunditat, establert l'any 2001 (-1.710 m), 2004 (-2.080 m), 2005 (-2.140 m), 2006 (-2.158 m) i 2007 (-2.170 m) a l'avenc Krúbera-Voronya com a membre de l'Associació Espeleològica Ucraïnesa i l'Equip Internacional d'Exploracions Subterrànies CAVEX Team.

Distincions rebudes

- Premi de la Unió Internacional d'Espeleologia pel descobriment més significatiu en espeleologia en el període 1997-2001, per la consecució del rècord del món de profunditat a l'avenc Krúbera-Voronya l'any 2001. 13è Congrés Internacional d'Espeleologia, a Brasília (Brasil).
- Medalla Alexander Morozov «Als èxits en espeleologia», també per la consecució del rècord del món de profunditat. Moscou (Federació de Rússia) el 2002.
- Declarat Esportista d'Alt Nivell. Consejo Superior de Deportes (2004).
- Premi de la Unió Internacional d'Espeleologia al descobriment més significatiu en el període 2001-2005, per la consecució del rècord del món i la superació dels 2.000 m de profunditat a l'avenc Krúbera-Voronya el 2004. 14è Congrés Internacional d'Espeleologia, celebrat a Atenes (Grècia).
- Becat en el programa Élite-2/2005, dirigit al Deporte Andaluz de Alto Nivel. Consejería de Turismo y Deporte de la Junta de Andalucía.
- Elegit com a representant de l'espeleologia espanyola i autor d'una de las principals gestes de l'esport espanyol en l'exposició permanent del Museu Olímpic i de l'Esport de Barcelona.

- Premi ESPELEO «a la millor trajectòria espeleològica personal masculina», I Gala de la Espeleologia. Villacarrillo (2007).
- Real Orden del Mérito Deportivo amb la Medalla de Bronze (2007).
- Escut d'Or de la Federación Andaluza de Espeleologia, «per la labor desenvolupada en pro de l'espeleologia andalusina (2008). II Congreso Andaluz de Espeleologia, a Priego de Córdoba (Córdoba).

Activitats espeleològiques

- Més de 70 expedicions d'exploració desenvolupades a: Picos de Europa i Pirineus; Alps (França, Itàlia, Eslovènia); Caucas (Rússia, Abkhàzia); Atles (Marroc); Taurus (Turquia); Lefka Ori (Creta, Grècia).
- Autor i coautor de més de 40 articles sobre espeleologia en publicacions espanyoles i estrangeres.
- Coautor de llibres sobre tècnica i exploracions espeleològiques.
- Autor de més de 50 ponències, comunicacions i conferències presentades en congressos i jornades espeleològiques nacionals i internacionals.
- Director i docent en més de 50 cursos nacionals i internacionals d'espeleologia.

JOAQUIM SANTASUSAGNA i la *DEFINICIÓ* *DE L'EXCURSIONISME*

Autor: **Xavier Ferré Trill**

Una visió de l'excursionisme per enfortir i infondre virtuts morals, desenvolupar l'esperit d'iniciativa i superar l'individualisme, és el que traspua l'obra *Definició de l'excursionisme* de Joaquim Santasusagna.

NOTES

¹ Josep M. BATISTA i Roca: *Manual d'excursionisme*, Editorial Barcino, Barcelona, 1927, pp.6, 145, 146, 151.

² Joaquim Santasusagna va descriure la totalitat dels seus itineraris a *Triptic del meu excursionisme*, Impremta Monàstic de l'Abadia de Polet, Reus, 1979.

Batista i Roca es referia a l'excursionisme com el procediment pel qual hom podria enfortir «certes virtuts morals d'altra importància individual i col·lectiva». També en destacava el potencial per a l'educació del caràcter «per infondre-li una sèrie de nobles virtuts, per desenvolupar l'esperit d'iniciativa» i superar l'individualisme. Aquesta activitat era –fent seves les paraules del teòric francès de l'excursionisme Bonnamaux– una via d'identificar-se amb el país¹.

En aquest sentit, *Definició de l'excursionisme*, de Joaquim Santasusagna (1899-1982) constitueix un codi analític i interpretatiu del vessant cívica, i per extensió nacional, del que suposa dur a terme conscientment l'activitat excursionista. Amb tot, aquest compendi ideològic sobre el que ha de suposar l'empresa de l'excursionista no és ocasional: és una resultant de la dedicació d'aquest estudis i autodidacte reusenc a l'excursionisme entre 1911 i 1955². En conseqüència, la *Definició* cal contextualitzar-la en

Joaquim Santasusagna amb Mn. Ramon Muntanyola i Josep Iglésies, després de la benedicció de la cisterna construïda dalt de la moleta d'Estat l'any 1956. (Extreta del llibre: J. Santasusagna. Memòries d'un muntanyenc. Reus: 1969).

FRANCESC BLASÍ. ARXIU FOTOGRÀFIC DEL DEC

la progressiva derivació teòrica de la pràctica –interioritzada– d'ençà de les iniciatives dutes a terme als anys vint i trenta, que coincidiren amb la publicació de la guia sobre les muntanyes de Prades, el Montsant i la serra la Llena. Una guia que Pau Vila situava en el procés d'«un poble que té consciència d'ésser-ho»³. Doncs bé, la *Definició* se situava en la línia de treball que hom duia a terme per vincular –des de la tradició positivista de Cels Gomis– l'excursionisme amb el coneixement actiu del territori.

El 1959, a més de refermar la negativa a adscriure's a la Federación Española de Montañismo⁴, Santasusagna veia publicada el 28 de març, conjuntament per l'Associació Excursionista i l'editorial Rafael Dalmau i Jover, l'obra *Definició de l'excursionisme*. El contracte acordat el dia 23 de març de 1959 entre Ramon Amigó, aleshores president en funcions de l'Associació Excursionista reusenca, editora de l'obra, i Joaquim Santasusagna establia, entre d'altres qüestions, que el tiratge en seria de tres-cents exemplars i de deu en paper de fil; que totes les despeses generades de la publicació del volum anirien a càrrec de l'autor i que l'editorial distribuïdora a Barcelona seria la casa Rafael Dalmau.

La publicació de l'obra era prevista un cop la nova edició de la guia de 1929 fos enllestida, i, en principi, se'n faria una edició privada. Abans però, que Santasusagna n'oferís l'edició a la societat conjunta esmentada, en suggerí la publicació a Josep Maria de Casacuberta, perquè figurés a la col·lecció de monografies de «La Revista»:

grafiat sobre unes cent-quaranta quartilles i que ara he resolt de treure del calaix per veure si pot ser publicat. Si us sembla que aquesta obra podia encaixar dins les vostres «Publicacions de La Revista», us agrairia que m'ho diguéssiu, juntament amb les condicions sota les quals podríeu publicar aquest treball. Si em contesteu que no és cosa que us vagi bé, tan amics [...]. (Reus, 7-IX-1958).

Mentre que la contesta de l'editor Casacuberta explicitava que «l'assaig que m'indiqueu sobre excursionisme potser fóra massa extens –si, fa, com dieu, unes 140 quartilles– per figurar a les «Publicacions de La Revista», única de les nostres col·leccions [...]». Simultàniament, Santasusagna –en carta del 7-IX-1958– s'adreçava a l'editor Francesc de Borja Moll:

[...] És molt possible que, en rebre aquesta carta, us topeu amb una signatura completament desconeguda. No ho trobaria gens estrany. Permeteu, doncs, que em faci la presentació, tot dient-vos que la Biblioteca Selecta m'ha publicat la segona edició de «Les Serres Encantades» i que juntament amb Josep Iglésies, fa temps, vaig fer sortir tres guies itineràries de les serres d'entorn el Camp de Tarragona i llurs continuacions i de la primera de les quals «Les Muntanyes de Prades, el Montsant i serra la Llena» està en premsa la tercera edició. I us podrien parlar de mi Pere Català i Roca, autor de la «Invitació a l'Alguer» de la vostra Biblioteca Raixa i en el qual llibre sóc citat, i mossèn Ramon Muntanyola, tan amic vostre. Feta la presentació, em cal dir-vos que us escric perquè tinc inèdita una obra titulada «Definició de l'Excursionisme», que em sembla que encaixaria en la vostra esmentada Biblioteca Raixa i l'original de la

La Mussara a la dècada de 1920, quan J. Santasusagna i J. Iglésies freqüentaven el poble per escriure la guia de les Muntanyes de Prades.

NOTES

³ Pau Vila: «Els llibres i la geografia. Una guia i un àlbum», *La Publicitat*, 17.334, Barcelona, dimarts 29-X-1929, p.1.

⁴ La Federación española de montañismo, a través de la Delegación Catalana, li intenta d'atorgar la medalla d'argent amb la següent endròca: «La asociación Excursionista de Reus nunca podrá agradecer en justa proporción a su socio número 1, que siempre rehusó se diara publicidad a sus méritos, su labor de magisterio excursionista, cuyos espléndidos resultados no habían tenido la resonancia de que se habían hecho acreedores». Asociación Excursionista [...], abril de 1960, p. 61. SANTASUSAGNA s'hi negà, com explica Ramon Amigó a Josep Iglésies: «[...] Santa. «El Capità General de l'excursionisme a Catalunya, el Dr. [Eduard] Padrós [de Palacià], va ser el dia 8 a cal Santa i li va oferir la Medalla de la Federación. Li va costar molt, però finalment el Santa li va poder fer entendre que no la volia. El Sr. Padrós se'n va anar amb un pam de nas». Lletre de Ramon Amigó a Josep Iglésies (Reus, 19-XI-1959) [Fons Josep Iglésies. Correspondència «Ramon Amigó» [1952-1959]. ANC]. La rememoració d'aquests fets a RAMON AMIGÓ ANGLÉS: *Homenajes, debates i records de muntanya*, Edicions del Centre de Lectura, Reus, 2005, pp. 42-43.

Em plau innovar-vos que fa temps servo inèdit l'original d'un llibre titulat «Definició de l'Excursionisme», mecano-

NOTES

- ⁵ Lletra de Joaquim Santasusagna a Josep Iglésies (Reus, 10-XI-1957) [Fons Josep Iglésies. Correspondència, 1951-1959. ANC].
- ⁶ Lletra de Josep Iglésies a Joaquim Santasusagna (Barcelona, 29-II-1944 [Carpeta "Josep Iglésies". Fons Joaquim Santasusagna]).
- ⁷ "Definició de l'excursionisme", *Associació Excursionista* [...], abril de 1959, pp. 27-28.
- ⁸ Joaquim SANTASUSAGNA: *Definició de l'excursionisme*, Ed. Rafael Dalmau i Jover/Associació Excursionista, Reus, 1959, p. 8.
- ⁹ Joaquim SANTASUSAGNA: *Definició* [...], p. 61.

La Febró a la dècada de 1920, sota els Motllats, al cor de les muntanyes de Prades. Un altre poble on Santasusagna i Iglésies visitaren en aquella època per escriure la guia.

qual us ofereix. El llibre està compost d'unes cent-quaranta quartilles mecanografiades a dos espais. En el cas que l'oferta us interessés, us prego que m'ho digueu juntament amb les condicions sota les quals la vostra publica. Si no us interessava, us agrairia que també tinguéssiu l'atenció de fer-m'ho saber. Espero, doncs, noves vostres i em plau tenir aquesta avinentesa per oferir-me vostre i saludar-vos molt atentament [...].

Per Santasusagna es tractava de la segona publicació sobre excursionisme de postguerra després de la segona reedició —el 1930— de la guia de sobre les muntanyes de Prades. Efectivament, la *Definició*, fou elaborada el curs 1943-1944 i l'autor la volia revisar «perquè el meu pensament d'avui no és exactament el mateix de quan vaig escriure el llibre»⁵. Amb tot, Josep Iglésies n'emeté un primer judici favorable el febrer de 1944, tot destacant:

Tinc la seguretat absoluta que és el millor que hi ha escrit, en català, sobre el tema. És un llibre ben realista, però amb volades líriques i amb comparacions i imatges molt ben encertades. Conté moltes d'anotacions i petites remarques que només les ha pogut collir qui ha trespàs anys i panys per la muntanya. Hi ha molta d'experimentació i d'observació personal que dona el llibre un valor evident, de cosa de primera mà. Algun tros m'ha ben commogut, us ho confesso. Heu fet un bon llibre. L'elogi de les marrades —m'hi sabeu tan aficionat a fer-ne— el trobo definitiu. Magnífic el capítol 'L'educació moral'. Penso que sou el primer que ha definit l'excursionisme per l'excursionisme, és a dir pel virtuosisme del paisatge, per la vellesa nua de la muntanya [...]. En fi, repeteixo que el llibre no té desperdici [sic]. És bo, compost amb un coneixement de causa que ningú no us pot discutir, d'excel·lent estil, de gran correcció i de volades 'superiors'. M'ha agradat molt més a la segona lectura que a la

primera. A la primera em va passar per alts moltes petites observacions que a la segona se'm han aparegut com a veritables troballes. La primera vegada que vaig parlar d'aquest volum us vaig dir que el títol era molt ambiciós. Una vegada llegit he de dir-vos que considero el títol encertat i just. El text defineix l'excursionisme i, per tant, dona allò que el títol promet. Fins a un altre llibre!⁶

La publicitat que se'n féu des de l'Associació en destacava la reflexió sobre les «virtudes múltiples» de les rutes excursionistes, que cada pàgina de l'assaig constituïa un tractat i que, en conjunt, era una «obra poètica». Aquestes qualitats, tanmateix, derivaven del «gran amor que su autor siente para la tierra y para la montaña»⁷, fet acomplert segons l'objectiu del propi autor:

Tota l'obra fou redactada amb un profund convenciment de les virtuts de l'excursionisme i mentalment adreçarem allò que diu als practicants desesmats i als que mai no han pensat d'anar a muntanya⁸.

L'assaig, basat en referències de l'escriptor Henri Bordeaux (1870-1963), del lingüista Albert Dauzat (1887-1905), de l'alpinista suís Charles Gos i de l'escriptor esportista i excursionista Josep M. Guiler i Albinyana (1899-1970), significava una anàlisi sobre el significat i la formació de l'excursionista i l'«activitat espiritual»⁹. Hom hi explicitava les etapes que el duïen progressivament a la formació tècnica i humanística per assolir les fites dels itineraris; però, sobretot, per descobrir el sentit de la tasca realitzada a través de l'excursionisme. El fet de la «descoberta del país», era un dels motius essencials del projecte proposat per a qui volia comprendre que l'objectiu de les excursions era contribuir a la humanització del paisatge. La relació entre subjecte i entorn, entre paisat-

El fet de la «descoberta del país», era un dels motius essencials del projecte proposat per a qui volia comprendre que l'objectiu de les excursions era contribuir a la humanització del paisatge

El Pi de les Tres Branques, al pla de Campllong, a principis del segle passat, símbol de l'excursionisme i de la pàtria.

ge i esperit, era allò determinant per assolir realment la fita que es despenia de la pràctica: de la gradació a l'hora d'aconseguir la tríada entre el cim, el coll, la vall. Per aquesta raó l'excursionisme, com a antítesi de l'anomia (dissolució dels valors constituents) de la societat urbanita, era valorat a través de la mística, del record. Santasusagna deixava ben palès que l'excursionisme era una religió, com a cultura que articula i, que cal deduir de cada factor que basteix l'acte del recorregut: caminar, itinerari. L'excursionista, doncs, com a microcosmos de la voluntat de treball:

[...] Quan es puja a un cim o, simplement, quan es va a muntanya amunt, moltes vegades la força sembla que es fongui i es diria que un hom està prop d'exhaurir-se i s'insinua un penediment per haver intentat la pujada, puix que burxa la sensació de cometre una gosadia. Quan s'ateny el propòsit, la joia incomparable del vencedor inunda i tots els dubtes s'enfonsen en l'oblit més pregon. Es passa per un moment d'intensitat emotiva i, en davallar, acompanya la joia. Anar a muntanya no és perdre el temps. S'hi remou la sensibilitat¹⁰.

En aquest tractat sobre excursionisme, l'autor constata l'esforç afegit d'estudi que havia d'escotmetre l'excursionista:

Anar a muntanya no equival a tornar a casa amb el sarró

ple d'alguna cosa tangible i menys encara utilitzable. Se'n ve solament amb els ulls il·luminats i amb l'ànim agitat. S'ha vist terra, s'han contemplat paisatges, s'ha posat a prova l'energia, s'ha estat a llocs que abans només figuraven dins de la toponímia amb posició incerta. Això, però, s'ha aconseguit amb esforç i el que s'ha fruit, tot caminant, pot estar velat en el pensament per obra de la lassitud de repetir l'assaig? [...] Per provar que l'excursionisme té suc i bruc i no és una acció qual-sevol, no cal insistir a retreure que, en començar a la nostra terra, fou per servir una cultura autòctona [...]. Descobert el país, tot el que es vol i es desitja és ampliar i fer complet el coneixement que se n'ha iniciat¹¹.

La fita a assolir, segons el teòric, era el muntanyisme global, el diàleg entre home i natura, entre el propòsit i la fita, superadors de l'afany competitiu i assolint «les consideracions sentimentals i estètiques», per contra «el paisatge, la muntanya i la neu mateixa han perdut categoria, en agafar-les la corredissa, la rapidesa». Amb tot, calia valorar les fites intermèdies, aquell excursionista que, malgrat efectuar rutes parcials, interessat per uns aspectes determinats del paisatge, «no pot estar-se de participar de tots els propòsits dels altres»¹². L'enemic a vèncer –les formes de fals excursionisme– era aqueixa lassitud contrària a fer un esforç per escotmetre el descobriment de la terra, aco-blada a un utilitarisme que res tenia a veure amb

Anar a muntanya no és perdre el temps. S'hi remou la sensibilitat

NOTES

¹⁰ Joaquim SANTASUSAGNA: *Definició* [...], pp. 9-51. La citació és de la p. 29.

¹¹ Joaquim SANTASUSAGNA: *Definició* [...], pp. 11 i ss.

¹² Joaquim SANTASUSAGNA: *Ibid.*, pp. 54, 56, 58-59.

NOTES

- ¹³ Joaquim SANTASUSAGNA: *Ibid.*, p. 51.
- ¹⁴ Joaquim SANTASUSAGNA: *Ibid.*, pp. 64 i 66.
- ¹⁵ Joaquim SANTASUSAGNA: *Ibid.*, p. 73.
- ¹⁶ Joaquim SANTASUSAGNA: *Ibid.*, p. 83.
- ¹⁷ Joaquim SANTASUSAGNA: *Ibid.*, p. 89.
- ¹⁸ Joaquim SANTASUSAGNA: *Ibid.*, p. 94.

L'excursionisme és una escola de solidaritat

L'enginyer, escriptor i folklorista Cels Gomis i Mestre (1841-1915).

ARXIU FOTOGRÀFIC CEC

«lliurar-nos als [...] encisos [muntanyencs]»¹³. I, complementàriament, l'excursionisme era antitètic a l'esport, ja que el primer servava una dedicació interior i intel·lectualitzada, mentre que les competicions esportives es devien a l'esforç físic segons una fita no pas pròpia, per artificial, imposada al subjecte. Mentre que l'excursionista es fon amb el paisatge, l'esportista es fixa en una fita aliena:

L'excursionista, en cap ocasió, no viu dels aires de la victòria –sobre què o sobre qui?– i menys del públic, que, ni que se'l volgués crear, no tindria manera d'existir [...]. Quan es va, doncs, a muntanya, es realitza un exercici natural, a propòsit per a les facultats humanes, puix que hi caminem. Quan ens dediquem a un esport qualsevulla, ens afectem a alguna cosa que ens fa sortir del medi normal i natural, o ens fa entrar en activitats extemporànies o ocasionals, i ens artificialitzem¹⁴.

La deriva del missatge ètic de Santasusagna constituïa el vessant pedagògic –formatiu– que era con-

seqüència de l'esforç de superació en relació amb la muntanya que aquest comportava. L'excursionisme –basant-se en la tradició ideològicament diversa de Nicolau d'Olwer, Batista i Roca i Torres i Bages– acabava essent una escola formadora del caràcter i, com a tal, aconduïa efectes multiplicadors en la formació de la individualitat:

L'actuació de la nostra energia, de la nostra força de voluntat, del nostre esperit de determini, de la nostra paciència i de la nostra perseverància [...]. El muntanyenc assimila unes qualitats per la pràctica constant del seu afecte [...]. L'excursionisme, per tant, és una escola de solidaritat¹⁵.

Així, Santasusagna sistematitzà el que significava ser excursionista no pas formalment, sinó en un afany personalitzador que remetia, com a capteniment, a la relació entre formació personal i explicació de les potencialitats per a arribar a comprendre el llenguatge de la muntanya:

L'home que va sovint a muntanya s'afina i el seu ànim es prepara per la percepció de la bellesa; també, i això encara és més important, acaba per ser aquell que vol conèixer la terra per estimar-la més i per a servir-la millor, tant si és presa en un aspecte físic com si se l'espiritualitza en el de pàtria [...]. Quan la muntanya influeix, la puresa de l'aire no pot resultar al·licient a la perversitat. L'amor a la terra renova els individus, tot proveint d'una gràcia que frena els baixos instints. Aquell que estima, no pot adoptar capteniments dolents ni es pot mostrar exempt de polidesa. Només pot produir-se exquisidament¹⁶.

Però l'assaig no es limitava a explicitar els valors estrictes de l'excursionisme, sinó que Santasusagna comparava aquesta activitat a d'altres iniciatives que perseguïen, per mitjà d'un enquadrament més organitzat (l'escoltisme) o per institucions definides, l'enfortiment de la personalitat (muntanyisme), com fou el cas dels clubs alpins francesos d'ençà de 1870. L'autor conclouïa que l'excursionisme, essent més lax pel que fa a l'organització (conseqüència de la psicologia més individualista dels pobles meridionals), es proposava igualment la persistència, «l'estímul i la compensació»¹⁷. Però aquestes conseqüències només es determinaven cercant la continuïtat, la dedicació, per a acabar amb el mite que identificava l'excursionisme amb la joventut. Ben contràriament, la iniciativa excursionista era una evolució vital (com va trobar Santasusagna en Artur Osona):

No hi ha, doncs, una raó de pes en l'abandó que el muntanyenc ve un dia que realitza de la seva tendència. Sembla, al contrari, que una amor esforçada havia de convertir-se en l'afecte per tota la vida¹⁸.

El conjunt del marc general establert a l'assaig retornava a la característica essencial del text: el coneixement del país com a identificació amb la terra. Aquesta finalitat, però, no era nova, ja que

Santassusagna conclougué, sis anys abans de la publicació de la *Definició*, que

(...)si hi ha una terra que, a través dels segles i pel vehicle de múltiples generacions, ens ha format i ens ha influït, les seves muntanyes, que en són l'exaltació, han de parlar al nostre fons ancestral per entendre-s'hi meravellosament¹⁹.

Així, la part final de la reflexió conté dos factors recíprocs. Primerament, el muntanyisme era conseqüència de la pràctica de l'excursionista. La diferència entre l'alpinista i l'excursionista era que el primer abastava estrictament els referents d'interès en funció de l'altitud; mentre que l'excursionisme no era jeràrquic, sinó que es proposava de recórrer tot el paisatge, entre el qual les muntanyes que s'hi contenen. Per tant, Santassusagna era més muntanyenc que alpinista i més excursionista que muntanyenc. L'excursionisme concebut, doncs, com a esforç de superació –i de formació– progressiu i no pas com a jerarquia d'assoliment de fites aïllades. Aquesta fita connectava:

Com que una terra és una pàtria, el país que l'excursionista ha recorregut i recorre pertany a les generacions que l'habiten secularment i de les quals ell forma part [...] Per portar força estima al país, caldria que tothom conegués la terra que pot dir seva.²⁰

A partir d'aquest marc, Santassusagna establia que la muntanya era la que identificava les fites de tradició i de llibertat –paralelament al que mantenia Rovira i Virgili: que la mar era el gresol de la llibertat– congegades en la serralada pirinenca:

Allí es forjà l'esperit català, que encara estava en la fosa, amb l'escalf de les civilitzacions que se li havien acostat [...]. Cal, doncs, que els catalans estimin llur muntanya amb els millors fervors. Físicament és el país, puix que la plana hi és escassa. Històricament i espiritualment, també ho és, puix que un dia fou gresol on es formà la col·lectivitat i després acolliment de les seves pures essències. Si Catalunya ho deu tot a la muntanya, els catalans que no l'habituen caldria que ens hi sentíssim adherits tant o més que els que encara hi fan vida²¹.

Tenint en compte la voluntat d'interiorització de l'individu, la cloenda de la reflexió era clara: l'excursionisme del país era originari de la Renaixença, car «l'excursionisme creà una ciència genuïna i, per obra seva, el Renaixement fou total. La seva actuació resultà, més que res, un complex d'activitats a honor de la terra». Així, cal servir aquesta tradició al si de les noves incorporacions –com a lloc comú de les reflexions sobre l'estat de l'excursionisme a l'alba dels anys seixanta–, a risc de caure «al materialisme de l'acció [...]». L'excursionisme català [...] hauria d'orientar la trajectòria vers un muntanyisme que sigui afecte i no dirigir-se cap a un altre que només sigui acció²².

Aquest contingut i projecció envers la situació d'aquell present fou valorat per alguns lectors. Josep

Selva, a qui –per via de Josep Serra Pàmies– fou tramès l'exemplar, en destacà la dimensió ideal:

[...]joir el fil de la vostra veu: Catalunya, terra, paisatge –a[quella] veu que traeix sempre el sentiment, l'emoció de l'enamorat. Aquest trescar terres enllà, variant l'horitzó, ha destil·lat en la vostra ànima una mel que us reca de guardar per a vós tot sol. I heu cercat tothora la pàgina del llibre per fer-vos repartidor del vostre botí. Perquè aquesta religió que professeu de córrer món, de vèncer els espais terrenals que abracen la mirada, us imposa d'expandir el vostre ideal, de llançar-vos a una constant apologètica de l'excursionisme. Els tants i tants que com jo vivim captius en una gran ciutat acorruats per aquestes immenses canals de pedra, entenem una mica –més per imaginació que per contacte real– aquest delit de pelegrinatge a camp lliure i obert, i fins copsem la fruïció que hom pot experimentar en trobar-se en les altes soladats feréstegues de la muntanya i sentir el pols, la palpitació de la natura gairebé no maculada per l'home [...]»²³.

També, el geògraf i botànic Francesc Masclans, del Centre Excursionista de Catalunya, palesava l'aportació teòrica del text:

[...]en la vostra obra definiu realment l'excursionisme, és a dir, n'assenyaleu el contingut i els límits. En arribar a la darrera plana del llibre hom s'adona, en definitiva, que calia de debò fixar el sentit d'aquest mot «excursionisme» que sembla tan clar, però que, com passa amb totes les coses, presenta els seus problemes així que hom tracta d'estudiar-lo una mica a fons. La *Definició de l'excursionisme* conté un sumari de principis que farà un bé extraordinari a la jovenalla excursionista, sobretot si el llibre és llegit a poc a poc i amb l'atenció que mereix. També al·lisona certament als que ja no som «jovenalla» i que més d'una vegada hem pretès de fer anar l'excursionisme per viarans massa reflexius i intel·lectuals; i reconec que en aquest sentit té també un interès remarcable el vostre escrit d'alerta. D'altra banda, heu sabut dir les coses molt ben dites i en un to amorós; persuas[eu] i asserenat, d'home que està en la plenitud, i d'home que coneix perfectament les qüestions de què parla i la sensibilitat d'aquelles persones a qui preferentment s'adreça [...]»²⁴.

I en una direcció semblant anà el comentari de Carles Giró, que destacà del treball de Santassusagna –«saber de la esencia del excursionismo»– el sentit de la «perfección ideal» de l'excursionista i, n'avaluà el que era en realitat

(...) un concentrado resumen de un completo tratado de filosofía del excursionismo. No se descende en ninguno de los quince capítulos de la obra a solventar dificultades de carácter práctico ni a enseñar la manera de superar las mili peripecias que la actividad excursionista pueda reportar. Todo en él son matizadas reflexiones y agudas consideraciones sobre el proceso interno que forma y crea la personalidad del excursionista verdadero, como fruto y resultancia de una salida inicial que ha calado hondo en el ánimo del futuro amante de la mon-

L'home que va sovint a muntanya s'afina i el seu ànim es prepara per la percepció de la bellesa (...) acaba per ser aquell que vol conèixer la terra per estimar-la més i per a servir-la millor, tant si és presa en un aspecte físic com si se l'espiritualitza en el de pàtria

Santassusagna establia que la muntanya era la que identificava les fites de tradició i de llibertat

NOTES

¹⁹ Joaquim SANTASSUSAGNA: "Els terminals del Principat" dins *Associació Excursionista de Reus. Miscel·lània muntanyenca*, Reus, 1958, p.70.

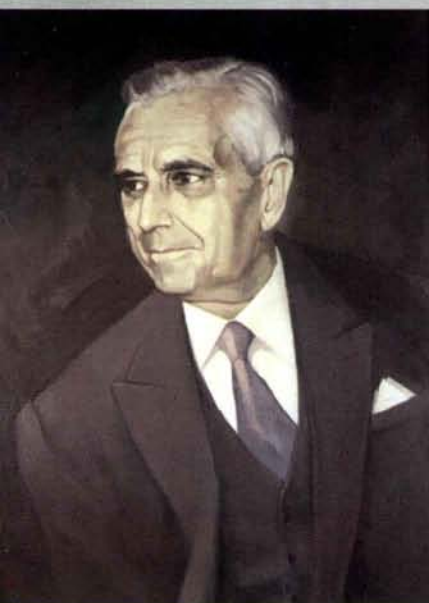
²⁰ Joaquim SANTASSUSAGNA: *Ibid.*, p. 98.

²¹ Joaquim SANTASSUSAGNA: *Ibid.*, pp. 105 i 107.

²² Joaquim SANTASSUSAGNA: *Ibid.*, pp. 111, 115 i 116.

²³ Lletre de Josep Selva a Joaquim Santassusagna (Barcelona, 23-V-1958) [Carpeta "Josep Selva". Fons Joaquim Santassusagna].

²⁴ Lletre de Francesc Masclans a Joaquim Santassusagna (Barcelona, 20-V-1959) [Carpeta "Francesc Masclans". Fons Joaquim Santassusagna].

ARXIU FOTOGRAFIC CEC

ARXIU FOTOGRAFIC CEC

L'escriptor, excursionista i destacat esquiador Josep M. Guàrdia i Albinyana (1899-1970). Oli original d'Emili Girbau. A la dreta, Josep M. Batista i Roca (1895-1978), etnògraf i folklorista, un dels teòrics de l'excursionisme. Oli original d'Emili Girbau.

taña y progresivamente, con la persistencia en el gusto, ha dado pie a la vocación²⁵.

Totes aquestes impressions també es reiteraren des de publicacions properes a la difusió de la consciència territorial, com fou la revista de Montserrat *Germinabit*, quan destacava que Santasusagna «dóna ara amb aquesta nova un veritable tractat d'allò que caldria que fos l'excursionisme a Catalunya, tot analitzant minuciosament la trajectòria espiritual de l'home que es posa en contacte amb el paisatge i que és guanyat per la terra amb una amor sincera i fidel». L'obra, en efecte, reflectia aquesta orientació reflexiva del quefer de l'excursionisme –de l'excursionista complet– que conduïa, de nou, a la referència de la funció social i pedagògica. Així, es conclouia que l'excursionisme era «no pas una finalitat (exercici físic, distracció, esbargiment, estudi de coses concretes [...]), ans una escola de formació cívica, social i moral i, sobretot, un mitjà per a créixer l'enamorament per la terra pròpia i conèixer els secrets de la seva intimitat»²⁶. Aquesta conclusió, que correctament es despenia de la lectura de l'assaig, no era altra cosa que la síntesi intel·lectual –a tall, si es vol, de testament conceptual– d'una tasca de gairebé quatre dècades de recorreguts realitzats. Pel que feia a portantveus excursionistes, com *Cordada*, l'obra de Santasusagna fou també difosa en paràgrafs que hom entenia com a bàsics. Així, la publicació anunciava que:

Reproducimos a continuación varios párrafos del libro *Definición de l'excursionisme* de Joaquim Santasusagna; editado por la Asociación Excursionista de Reus. La sola recopilación de algunos párrafos nos muestra la tónica literaria de la obra, el sentido de lo que es y debe ser excursionismo, el polifacetismo de

éste, etc. Un libro que recomendamos sinceramente, aun y cuando, como dice el mismo autor en el prólogo, fue escrito hace años y al publicarse ahora hubiera merecido de algunos retoques y correcciones²⁷.

Els paràgrafs que la revista reproduïda atenyien al nucli de la significació conceptual excursionista del llibre de Santasusagna: relació entre subjecte i natura, a la superació constant del muntanyenc i a la funció social de l'excursionisme: la muntanya, l'home i el paisatge, formes deficientes de muntanyenc, l'excursionisme i l'esport, l'edat del muntanyenc, l'excursionisme i la civilitat i l'educació moral.

Un sentit semblant va sorgir de l'article que va publicar el butlletí de l'Associació. Es tractava d'explicitar la relació entre home i natura (com a factor de construcció de la identitat personal), és a dir, la humanització del paisatge com a activació del coneixement per aprehendre el significat (ètic) de l'entorn i la concepció de l'excursionisme com a racionalitat, de manera que, amb el requeriment d'un mètode, permetés assolir el nivell espiritual, aprehensiu del territori²⁸. No és casual, doncs, que, per a la elaboració d'un (fet aparentment tècnic) com l'elaboració d'un itinerari, els estudiosos partissin, als anys seixanta, de l'assaig de Santasusagna, car havien de situar la significació del recorregut en funció de l'objectiu culturitzador i humanístic de l'activitat excursionista²⁹.

Amb la publicació de *Definición de l'excursionisme*, el seu autor esdevenia exponent del «mestratge en profunditat, no únicament entre els seus conterrànies més immediats, sinó entre els excursionistes de tot el país». És a dir, Santasusagna cobrava personalitat pròpia com un dels màxims teòrics³⁰ sobre la filosofia de l'excursionisme. Així, divuit anys després de la publicació del text –en una sessió d'homenatge a l'excursionista i a Josep Iglésies organitzada per l'Associació Excursionista de Reus el 28 d'octubre de 1977– Santasusagna especificava que l'excursionisme

és l'amor actiu a la terra i que la muntanya és la sublimació i la magnificació del país. He estat, doncs, un home que ha anat a conèixer la seva terra, que no ha fet res més que això, que no ha intentat res més que això, i com que conèixer filosòficament vol dir estimar, el mòbil de les meves sortides ha estat, en gran part, una demostració d'afecte, un afecte a la terra aquesta que m'acull i que ens acull a tots i que ha acollit els nostres predecessors. No he fet gran cosa més; amb aquesta manera de procedir no he estat un català que ha anat per la seva terra amb un fi arborat; l'impuls que m'ha menat a sortir de casa no ha estat impel·lit per un desig xauvinista ni cofoista. Ha estat única-ment això: el cas d'un home que se'n va per la seva terra, que la vol conèixer, i que la vol conèixer perquè l'estima³¹.

Tot just aquesta era la concepció que es despenia del text que he intentat de contextualitzar: un hipotètic al·legat contra una certa colonització³² cultural que apel·lava sistemàticament al no-lloc del cosmo-politisme: el significat i la representació del territori com a *leit-motiv*.

NOTES

- ²⁵ C[aries] G[irbau]: «Libros, 'Definición de l'excursionisme'», *Reus. Semanario de la ciudad*, 383, 15-VIII-1959, p.3.
- ²⁶ Aquesta ressenya de *Germinabit* fou publicada íntegrament al butlletí de la *Asociación Excursionista de Reus*, octubre de 1959, p.1.
- ²⁷ «Un libro que recomendamos. 'Definición de l'Excursionisme', de Joaquim SANTASUSAGNA», *Cordada. Revista mensual* [...], 57, maig 1960, pp. 14-15. L'entrefilet de la revista explicitava, p. 14.
- ²⁸ Joaquim SANTASUSAGNA: «L'Home i el paisatge», *Asociación Excursionista* [...], octubre de 1960, p. 73.
- ²⁹ Josep GIRONA: «Determinació de l'itinerari», *Enciclopèdia de l'excursionisme*, Vol.II [...], pp. 350-352.
- ³⁰ Josep LLAUDÓ I MAJORAL: «Bibliografia. L'escampall, Joaquim SANTASUSAGNA», *Muntanya*, 667, juny de 1973, p.360.
- ³¹ Joaquim SANTASUSAGNA: Tríptic [...], pp. 43-44.
- ³² Francesc ROMÀ I CASANOVAS: *Del paradís a la nació. La muntanya a Catalunya. Segles XV-XX*, Cossetània edicions, 2004, p.276.

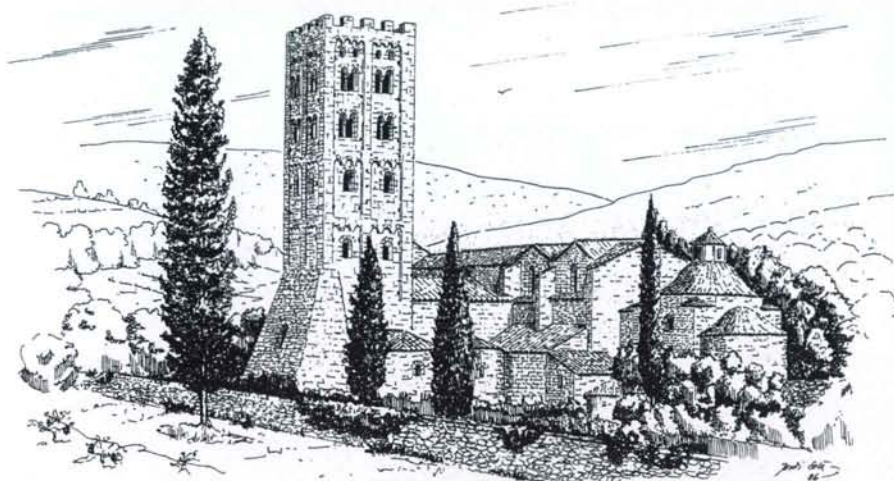
Mil·lenari del nomenament d'Oliba, abat de Ripoll i Cuixà

Oliba, comte de Berga i de Ripoll, bisbe de Vic i abat de Ripoll i de Cuixà, escriptor i reconegut impulsor de la cultura catalana. Era fill d'Oliba Cabreta, comte de Cerdanya i de Besalú, i d'Ermengarda, i germà dels comtes Bernat I de Besalú i Guifre II de Cerdanya i de Berenguer, bisbe d'Elna. Retirat de la vida seglar, i havent renunciat als seus béns, entrà com a monjo al monestir de Ripoll; el 1008 va ser elegit abat de Sant Miquel de Cuixà i de Santa Maria de Ripoll, els monestirs més importants de l'època a Catalunya. Això va ser l'inici d'una gran trajectòria religiosa, política i intel·lectual.

Oliba va ser un gran líder espiritual i conseller polític, creador i impulsor de la Pau i Treva, dinamitzador de la vida intel·lectual amb *scriptoriums* i biblioteques excepcionals. Va consagrar una nova i monumental església del monestir de Ripoll i esdevingué un ferm valedor de l'art romànic, i qui donà nova vida a la muntanya de Montserrat.

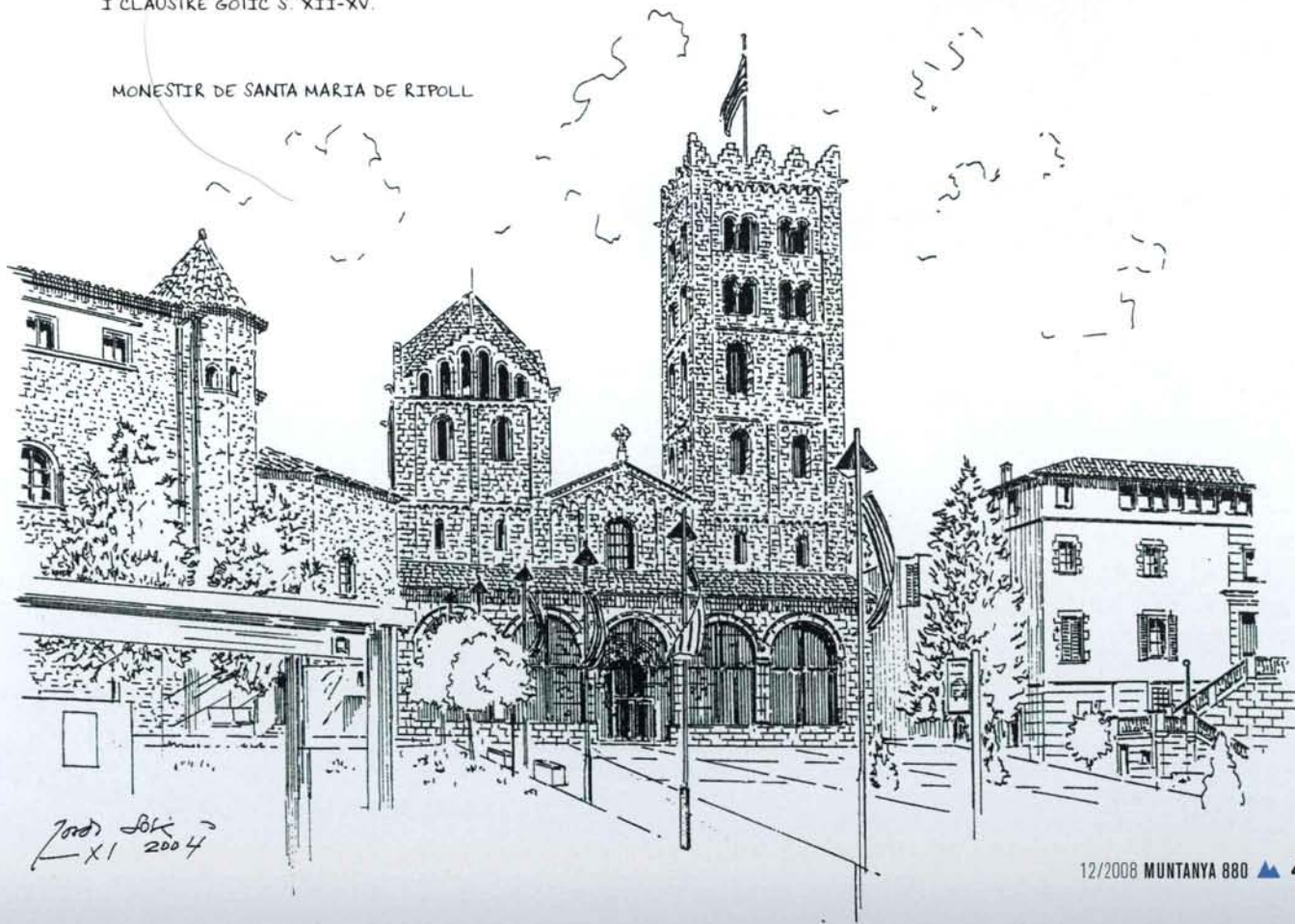

MONTSERRAT 1940, PÒRTIC ROMÀNIC
I CLAUSTRE GÒTIC S. XII-XV.

MONESTIR DE SANT MIQUEL DE CUIXÀ.

MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL

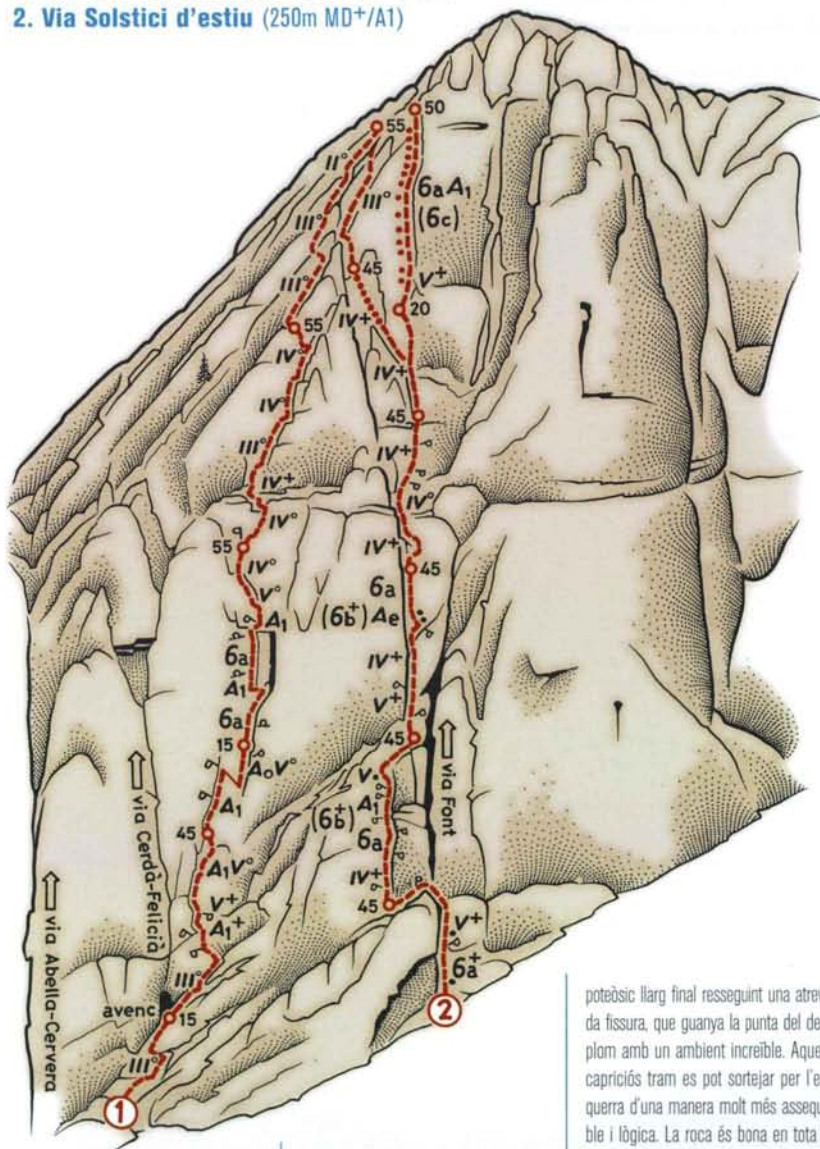
Tal com passa amb els cims de les muntanyes, les parets d'escalada també tenen uns paràmetres que les fan més o menys distingides. La roca, la bellesa, l'accessibilitat o el compromís, són alguns dels principals factors de la seva freqüentació, on la moda fluctua segons les tendències del moment. Tot i així, hi ha parets que curiosament desperten l'interès després de molt anys de letàrgia, i d'altres que mai acaben d'encaixar malgrat que estan situades còmodament. És el cas de la bastió nord del pollegó Inferior del Pedraforca, on la moda sempre ha passat de llarg, o de la sorprenent façana sud del Montgó, punt culminant d'un paisatge profundament humanitzat entre Dénia i Xàbia a la comar-

ca de la Marina Alta, on misteriosament gairebé no hi ha vies d'escalada.

Mentrestant, al Maestrat, la descoberta està oberta a tots aquells que busquen l'atractiu d'uns paratges molt més aspres i aïllats de la civilització, on l'escalada neix sense precedents i amb el nivell d'enguany. A Lladruñán, una moderna escola on conviuen l'escalada clàssica amb l'esportiva, ja s'apleguen un bon nombre d'itineraris per a tots els gustos i estils. Són molts els racons que ofereix aquesta bonica zona propera al pantà de Santolea, on a cada barranc apareix un nou espai i als marges del riu Guadalepe les parets més importants. Per sort, encara estem lluny d'associar la moda amb aquets llocs tan privilegiats en roca i silenci.

PEDRAFORCA / Pollegó Inf. nord

1. Via Tartera Boulevard (240m MD+/A1+)
2. Via Solstici d'estiu (250m MD+/A1)

PEDRAFORCA

La cara nord del pollegó Inferior és una d'aquelles parets mig oblidades, on una trajectòria prou cèlebre, però pausada, ha deixat constància de les diverses generacions d'escaladors de casa nostra. La seva ubicació a prop de l'Enforcadura, ja és la principal excusa per oblidar-la, ate-

sa la seva empílica aproximació tartera amunt. Curiosament aquest estiu, dues noves vies s'han obert aprofitant sengles línies a l'esquerra de la clàssica via Font. Primer varen ser Quim Bretcha i l'Edu Sallent els autors de la via Solstici d'estiu (23-6-08), un traçat elegant i directe paral·lel a la canal de la via Font. Sis tirades semiequipades per fissures de totes mides ofereixen un itinerari de tall clàssic (6a/A1 obligat), on destaca l'a-

potèntic llarg final resseguint una atrevida fissura, que guanya la punta del desplom amb un ambient increïble. Aquest capriciós tram es pot sortejar per l'esquerra d'una manera molt més assequible i lògica. La roca és bona en tota la via excepte al començament de la quarta tirada, on caldrà parar atenció. Totes les reunions resten equipades amb espits i algun clau, i per pròximes repeticions seran molt útils els tascons i un joc de camalots amb talles grans. Al peu de la via hi ha una petita placa amb el nom.

Immediatament a l'esquerra, i passant per la curiosa entrada de l'avenc dels Escaladors, tenim la via Tartera Boulevard (26-8-08), oberta en solitari per

Armand Ballart en dues jornades. Es tracta d'una escalada poc equipada amb una primera part combinada i una segona en lliure, on serà necessari pitonar fins i tot en les reunions. La via aprofita una línia progressivament fissurada, fins a enllaçar mitjançant un petit pèndol amb una cicatriu molt característica situada enmig del bastió. Cal destacar aquest tram com el més sever de la via, amb la sort que al punt més extrem apareix amagada una fissura molt més factible que el terrorífic *offwidth* que s'endevina al final. Els quatre primers llargs amb la roca monolítica, la resta típica del Pedraforca. Cal dur uns deu pitons (3 uves, 2 pes i 5 universals), joc de tascons i camalots 1-2-3. Itinerari obert sense expansions ni tranquil·litat, atès el murmur constant del personal davant la famosa tartera a tothora.

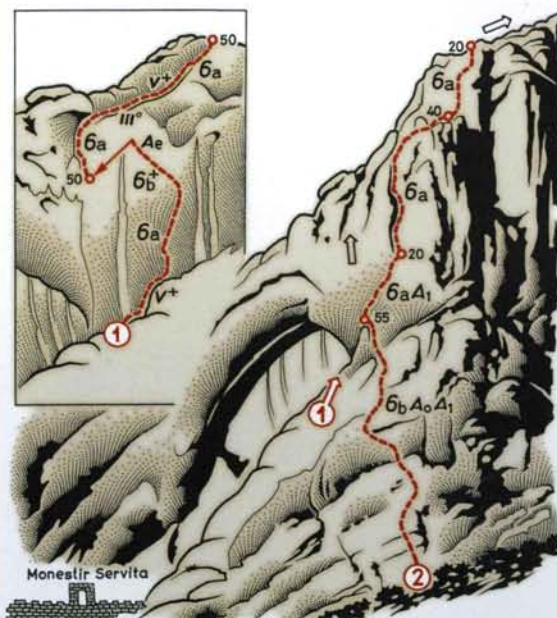
SERRA DEL MONTGÓ

El Montgó és la més oriental de les serres litorals de la Marina Alta (Pais Valencià), i es prolonga fins al mar amb el cap de Sant Antoni. Declarat des de

l'any 1987 parc natural per les seves excepcionals condicions mediambientals, el Montgó emergeix de la plana formant una vasta fortalesa ben visible des de molt lluny, amb tan sols un punt feble a l'extrem SE, per on discorre la seva via normal d'accés excursionista. En l'àmbit de l'escalada, molt eloqüent pels quatre costats, un misteriós vel ha rapelat al gremi dels peus de gat. Tot i així, existeixen un bon grapat de vies esportives a la gran cova de l'extrem dret de la muralla, i només tres itineraris d'aventura confirmats que omplen aquest gran buit en un terreny no sempre de qualitat, però farcit de línies molt evidents. La primera via de la qual tenim constància és la Climbin-bic (27-2-82), oberta pels valencians Javier Motes, Ernesto López i Amparo Abad. Escalada sinuosa i assequible en conjunt, que creua l'esperó més cridaner de la muralla, per continuar avançant guanyant terrasses i seguint la lògica fins dalt. Itinerari, pràcticament desequipat, on caldran possiblement alguns ferros, tascons i friends al vostre gust. Actualment, les úniques

TEROL / Lladruñán

1. Via El servita sibirita (100m ED/A.)
2. Via Terracota servita (135m ED+/A.)

ànimes que s'han apuntat a la vertical del Montgó han estat Hipólito Maeso i Juan José Zorrilla de Madrid, que han obret les vies En honor de los Tejedor (5-11-00) i El tango de los tres mosqueteros (28-10-06), aquesta última juntament amb Àngel Santamaría. La primera resta molt poc equipada malgrat que queda bastant neta de rostolls i blocs; es recomana portar una mica de tot, sobretot algun espit per reforçar les reunions i baixar per la mateixa via. La segona, molt més maca i definida, resta semiequipada amb parabolts i pitons (no cal martell), i les reunions amb anelles per rapelar, prestant atenció al primer ràpel volat on cal córrer el nus perquè no s'enganxi en una gran figuera de moro. Roca bona en conjunt, on seran

útils els aliens i els camalots fins al nº 3 per a pròximes repeticions.

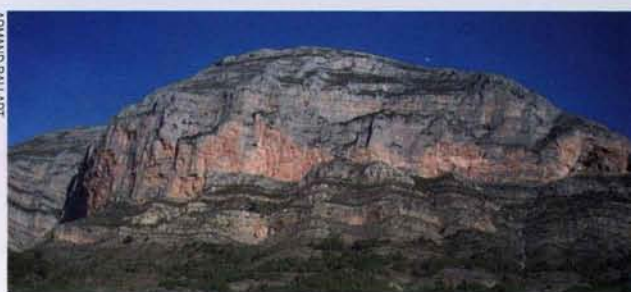
Per accedir aquestes vies, cal anar a la urbanització situada a uns 3 km al marge de la carretera que va de Xàvia en direcció a Jesús Pobre, i pujar pel carrer de l'Ermida fins dalt de tot. Des d'aquí cal localitzar un torrent sec que condueix molt a prop de l'esperó característic on hi ha la via Climbin-bic. En plena pujada veurem a mà dreta una pista transversal que desapareix aquesta alçada i que pot ser útil per anar a la via En honor de los Tejedor situada més al est. Per la via del tango, des del torrent sec, cal guanyar la costera cap a l'esquerra improvisant pel terreny més factible (lites). Per baixar, ara per ara, el millor és rapelar per la via del Tango. La baixada a peu és llarga i

feixuga perquè cal arribar al cim i davallar pel camí normal de pujada, molt marcat, fins a retornar per la pista esmentada que circumda bona part del vessant sud del Montgó i mor a prop del carrer on hem deixat el vehicle (unes 2 h).

MAESTRAT

Al nord de Lladruñán (Terol), en un inhòspit i recòndit racó de món on els monjos servites s'instal·laren al llarg de tres segles (XV-XVIII), tenim dues noves vies que festejan a la dreta de la gran volta que defensa les ruïnes d'un curiós monestir. La via Terracota servita (20-1-08), oberta per l'Edu Sánchez i Joan Solé, supera el marcat esperó situat a la dreta del gran balmat, per un terreny vertical i sinuós de conglomerat/calçari,

ARNAUD BALLARÉ

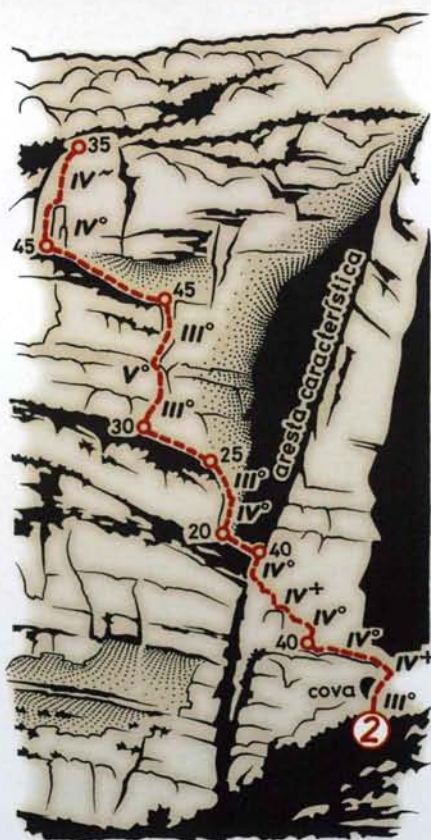
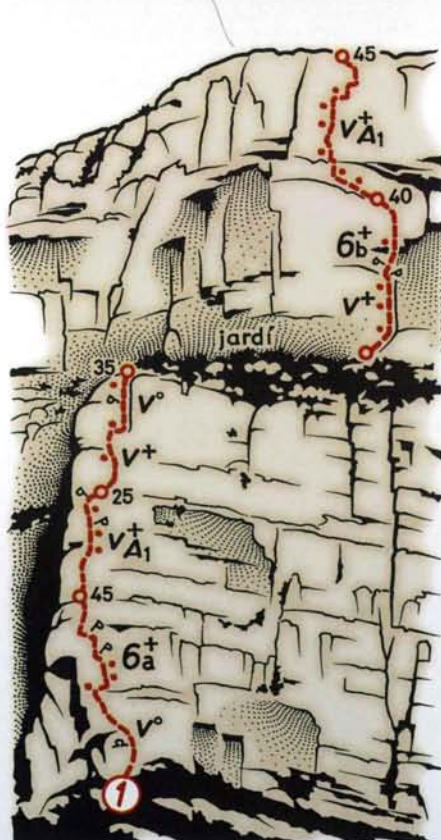
Muralla sud del Montgó.

amb roca delicada en el primer i segon llarg, i passatges un xic exposats, on cal parar atenció. S'han de dur vuit pitons variats, un ganxo, bagues llargues, tascons, aliens i camalots fins al nº 4. L'altre itinerari, El servita silarita (22-4-08), obert per Eloi Callado i el mateix Joan Solé, arrenca des del mateix marge dret de la gran arcada i consta de dues tira-

des en lliure força sorprenents, tret d'un curt tram d'artificial equipat per arribar al pèndol que porta a la R-1. Escalada monolítica amb un capriciós final, que porta on acaba la ruta anterior, punt on cal reseguir uns 150 m d'aresta (II°) fins a guanyar el cim principal. Cal dur cinc pitons i el mateix que l'altra via. L'accés es fa per una pista que surt de la part superior dreta del poble de Lladruñán en sentit nord. Transcorreguts uns 800 m aproximadament, ens desviem a mà esquerra fins a una nova cruïlla on agafarem la pista de la dreta, en fort pendent, fins que es torna impracticable. Deixarem el vehicle (recomanable tot terreny), i seguirem a peu direcció al monestir, guanyant tot un seguit de terrasses evidents en tendència a l'esquerra (20 min). El descens es fa davallant cap al sud, amb alguna desgrimpada curta, fins a arribar al punt més baix al damunt de la gran volta, on trobarem a la dreta la instal·lació d'un ràpel de 45 m en un arbre estratègic.

SERRA DEL MONTGÓ / Muralla sud

1. Tango de los Mosqueteros (220m MD+/A.)
2. Climbin-bic (280 m D sup.)
3. En honor de los Tejedor (220m MD+)

Coneguem millor els bolets

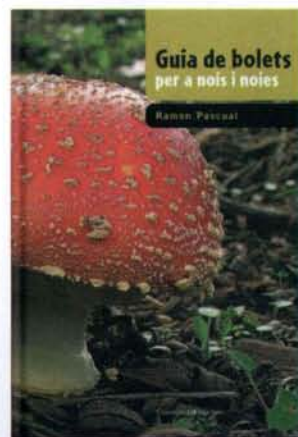
Aquests últims anys, sobretot a l'inici de la tardor, quan al bosc els bolets són els protagonistes, diverses editorials publiquen llibres per ajudar-los a identificar. No són llibres per a especialistes, són més aviat una introducció al món dels bolets.

La *Guia de bolets per a nois i noies* és un llibre molt ben estructurat, dividit en dues parts. La primera ens presenta dotze temes amb què es fa una introducció al coneixement bàsic dels bolets; la segona part descriu 34 espècies d'una manera planera i molt entenedora, amb el suport de dibuixos i fotografies.

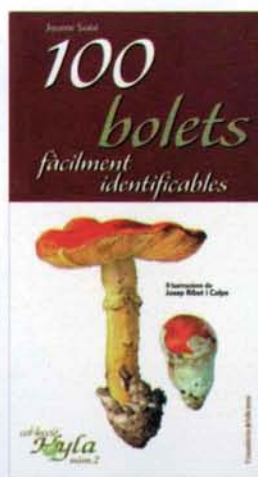
El llibre *100 bolets fàcilment identificables* descriu un centenar de les espècies més habituals de les més de 1.500 que poden trobar en les nostres muntanyes. Però aquest llibre té un valor afegit, que són els dibuixos. Cadascun dels bolets descrits està representat per un esplèndid dibuix en color, obra del pintor, dibuixant i il·lustrador naturalista Josep Ribot. Els dibuixava a mida natural, emprant un estil figuratiu i realista, els acoloria amb fidelitat, i els ordenava taxonòmicament segons els seus coneixements.

Possiblement, amb aquesta col·lecció va demostrar el seu absolut domini del dibuix i la pintura com a valor documental en una obra realitzada amb el rigor, la precisió, la minuciositat i la delicadesa propis d'un gran artista.

Dos llibres, doncs, que no poden faltar en la prestatgeria del boletaire, sobretot per als que volen iniciar-se en aquest món fascinant, però també per a tots els que freqüenten la muntanya i volen tenir un coneixement al més detall possible d'aquests fongs.

Guia de bolets per a nois i noies
Ramon Pascual
Edita: Cossetània Edicions. Valls (2008)
127 pàgines, amb il·lustracions

100 bolets fàcilment identificables
Jaume Sañé
Il·lustracions: Josep Ribot i Calpe
Col·lecció: Hyla, 2
Edita: Cossetània Edicions. Valls (2008)
72 pàgines, amb il·lustracions

La cartoteca del CEC a l'abast

Aquest llibre ens aporta una informació detallada de la cartoteca del Centre Excursionista de Catalunya, i facilita als especialistes, a tota la societat i als excursionistes en general, uns coneixements amb els quals podran seguir l'interès que al llarg dels anys han tingut els excursionistes per la cartografia.

La cartoteca del CEC, amb més de 6.000 documents anteriors al 1950, forma una de les col·leccions de mapes antics més importants del nostre país. Aquest fons cartogràfic té un valor històric, geogràfic i cultural extraordinari.

El llibre consta d'un primer apartat dedicat als antecedents històrics de la cartoteca; després ve una introducció en la qual s'explica la seva formació, l'estructura i l'interès dels excursionistes pels mapes; tot seguit vénen tres capítols, un dedicat als mapes en general, un segon a la cartografia territorial i el tercer a la cartografia temàtica. En els tres capítols hi ha reproduïts en color una sèrie de mapes. Clou l'obra una detallada informació bibliogràfica.

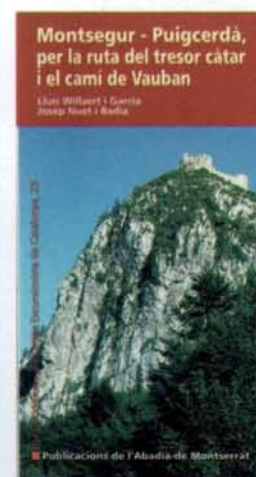
El Centre Excursionista de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans, amb aquesta publicació fan una aportació important als estudiosos de la cartografia, però també a la cultura catalana.

Fer país, conèixer món
La Cartoteca del Centre Excursionista de Catalunya
Rosa Anna Felip Fillat
Col·lecció: Gran Format
Edita: CEC - IEC. Barcelona (2008)

Els camins dels càtars al Pirineu

Una nova guia del Centre Excursionista de Catalunya, que enceta el nou disseny d'aquesta col·lecció, ens proposa una travessia des del castell de Montsegur fins a Puigcerdà. Es tracta del camí per on va anar el tresor càtar de Montsegur fins al castell de So fins a arribar a la capital de la Cerdanya, per l'antiga via reial, també coneguda com el camí de Vauban. Un itinerari que té bàsicament dos al·licients, el paisatgístic i l'històric, sobretot de l'època càtar. L'itinerari que es proposa està dividit en set etapes, que transiten per valls, àmplies collades i petits pobles. A més de la descripció detallada de l'itinerari, els autors ens expliquen la història. Per tant, la guia recrea l'aventura d'uns homes i dones, que per les seves idees a mitjan segle XIII foren perseguits i es van veure obligats a fugir tot travessant la serralada pirinenca. Una aventura que ara podrem rememorar de la mà dels dos autors d'aquesta guia.

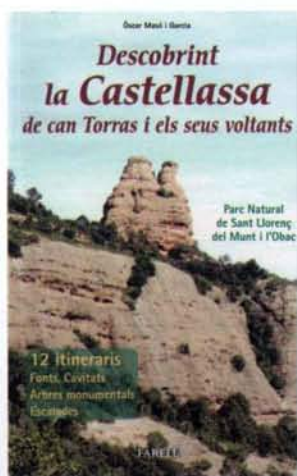
Montsegur - Puigcerdà, per la ruta del tresor càtar i el camí de Vauban
L.I. Willaert - J. Nuet
Col·lecció: Guies del CEC - 25
Edita: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona (2008)
127 pàgines, amb il·lustracions

La Castellassa de can Torras

Sant Llorenç del Munt és una de les muntanyes més característiques que envolten la depressió vallesana. Té racons que, pel seu encant, són els indrets amb més personalitat, i amb això no volem dir que siguin els més visitats.

Un d'aquest indrets és la Castellassa de can Torras, on s'hi poden trobar racons d'una excepcional bellesa. Aquest llibre us ofereix la privilegiada oportunitat de poder conèixer, estimar i respectar aquest indret mitjançant una dotzena d'itineraris excursionistes, que us permetran conèixer les fonts, els arbres monumentals, les cavitats i molts d'altres racons encisadors, amb nombrosos apunts històrics i toponímics. A més, d'un acurat recull de les vies d'escalada de la Castellassa i els seus voltants, amb fixes tècniques i dades dels seus protagonistes més destacats.

Òscar Masó està preparant un segon llibre de la Castellassa, en el qual tractarà d'aspectes literaris, manifestacions artístiques i d'anècdotes, un bon complement que arrodoniran els coneixements d'aquesta roca peculiar de Sant Llorenç del Munt.

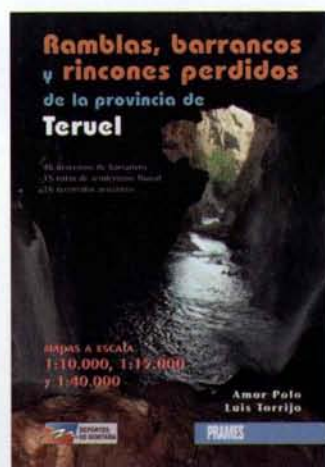

Descobrint la Castellassa de can Torras i els seus voltants
Òscar Masó i Garcia
Col·lecció: Llibres de Muntanya - 16
Edita: Farell Editors. Sant Vicenç de Castellat (2008)
256 pàgines, amb il·lustracions

Els racons més amagats del Baix Aragó

Un dels al·licients per decidir l'objectiu d'una excursió pot ser el de resseguir els rius o les torrenteres, que en alguns casos ens ofereixen congostos o passos d'una espectacular bellesa. En terrenys, on el paisatge es força monòton, pot haver-hi indrets on l'aigua ha obert passadissos excepcionals. Molts rius, al llarg del seu recorregut s'han vist obligats a obrir-se passos entre muntanyes, i és en aquests indrets on la natura es mostra més salvatge. En el llibre que ara us comento, els seus autors han fet una minuciosa exploració dels rius del Baix Aragó, i ens ofereixen els recorreguts més salvatges. Quaranta-sis són descensos per barrancs on es necessita la corda per rapelar. Quinze són rutes arran de riu, i setze per dins l'aigua. En total setanta-set recorreguts per onze torrenteres o rius.

Aquest llibre us ofereix l'oportunitat de conèixer els racons més amagats del Baix Aragó.

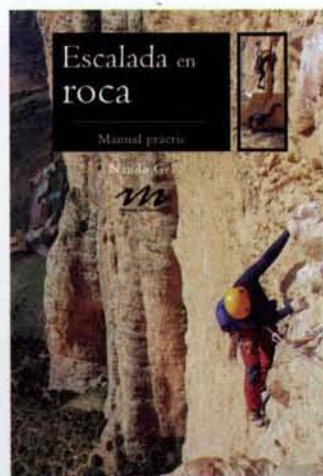

Ramblas, barrancos y rincones perdidos de la provincia de Teruel
Amor Polo - Luis Torrijo
Col·lecció: Deportes de montaña
Edita: Prames, S.A. Saragossa (2008)
200 pàgines, amb il·lustracions + 64 mapes

Un bon manual d'escalada

L'escalada en roca és un esport prou ampli i complex, que requereix tenir una formació sòlida i progressiva per poder gaudir-ne amb la màxima seguretat. Això demana temps, però durant el procés d'aprenentatge ens adonarem que no solament aprenem una sèrie de tècniques, sinó que, a més, descobrim el millor de nosaltres mateixos.

L'autor d'aquest manual, col·laborador de l'Escola de Muntanya del CEC, pretén que sigui una eina útil per a totes aquelles persones que comencen el bonic camí en l'aprenentatge de l'art d'escalada. S'hi recullen de manera detallada el material necessari i la seva utilització, les tècniques de progressió i seguretat tant en vies esportives com clàssiques, exercicis pràctics per desenvolupar la gestualització, tècniques d'autorescat, el ràpel, conceptes sobre l'entrenament i com fer una bona planificació per dur a terme la nostra activitat amb garanties d'èxit.

Escalada en roca Manual pràctic
Nando Gel
Col·lecció: Manuals de Muntanya, 3
Edita: Cossetània Edicions. Valls (2008)
160 pàgines, amb il·lustracions

Altres novetats editorials

Estanys del Pirineu català i andorrà
Carles Gel
Edita: Ediciones Desnivel. Madrid (2008)
204 pàgines, amb il·lustracions

Excursions per l'Alta Garrotxa Beget i Rocabruna
Joaquim Agustí
Fotografies: Josep M. Melcicó
Edita: Llibres de Batet. Olot (2008)
88 pàgines, amb il·lustracions

El brogit de la vall Guia itinerària per la vall del Brugent
Sergi Coll, Meritxell Omella, Anna Tarragona
Edita: Editorial Piolet. Barcelona (2008)
95 pàgines, amb il·lustracions

Barrancs als Ports
Diversos autors
Edita: Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC) i Federació Catalana d'Espeleologia (FCE). Barcelona (2008)
108 pàgines, amb il·lustracions

La Dame de Pic
Simone Badier
Edita: Éditions Guérin. Chamonix (2008)
250 pàgines, amb il·lustracions

Prespectives del Mont Blanc
Antologia. Selecció de textos: Isabel González-Gallarza
Edita: Alba Editorial. Barcelona (2008)
192 pàgines, amb il·lustracions

Serra de Tramuntana GR 221 Mallorca. Ruta de pedra en sec
Miquel Rayó - Joan Sastre - Vicenç Sastre - Sebastià Torrens
Edita: Triangle Postals S.L. Sant Lluís. Menorca (2008)
208 pàgines, amb il·lustracions

Escaladas en la cara oculta del Moncayo
Juan Carlos Romero Cuartero
Edita: Prames, S.A. Saragossa (2008)
176 pàgines, amb il·lustracions

Cinema de muntanya

La vida de la saga de Dyhrenfurth s'emporta la Flor de Neu d'Or del Festival de Torelló 2008

To the third pole repassa la vida de l'homenatjat pel Festival Norman G. Dyhrenfurth i el seu pare, dues generacions d'alpinistes i cineastes.

La producció alemanya *To the third pole*, d'Andreas Nickel i Jürgen Czwenk, és la pel·lícula guanyadora de la 26a edició del Festival Internacional de Cinema de Muntanya i Aventura de Torelló. La pel·lícula repassa la vida d'Oskar Dyhrenfurth, que va dirigir diverses expedicions a l'Himàlaia a la dècada de 1930. Uns anys més tard, el seu fill Norman va unir la muntanya i el cinema amb set grans expedicions a l'Himàlaia entre 1952 i 1986.

A més, *To the third pole* també ha recollit el Premi Boreal i Flor de Neu de

Plata al Millor Guió, *ex-aequo* amb *Journey of a red fridge*, una pel·lícula sèrbia de Lucian Muntean i Natasa Stankovic, que també s'emporta el premi al millor film ecològic.

La resta de films premiats són *Ama Dablam beyond the void* (premi Caixa Sabadell al millor film de muntanya), *Play Gravity* (premi Grandvalira millor film d'esports de muntanya i premi FEEC a la millor fotografia), *La lunga notte* (premi del Jurat), *L'altra cara de la força* (premi FEDME al millor film d'un realitzador espanyol) i *Mission Treetop* (premi Mountain Wilderness al millor film que ressalta la defensa dels espais Naturals).

www.torellomountainfilm.cat

El documental *L'altra cara de la força* guanya el Premi FEDME

Amb motiu de la celebració del 80è aniversari (1928-2008) de la primera ascensió a la paret nord del Pedraforca per part de Lluís Estasen, Josep Puntas, Josep Rovira i Jofre Vila, les productores Fanàtik Visual i Soul Productions, amb coproducció amb Televisió de Catalunya i Mercuri-SGP, van realitzar el mes de juliol passat el rodatge d'un documental que explica com va passar aquesta aventura.

El documental, que duu per títol *L'altra cara de la força*, es podrà veure per Televisió de Catalunya abans d'acabar l'any 2008, però la presentació oficial es va fer el 15 de novembre passat al 26è Festival Internacional de

Cinema de Muntanya i Aventura de Torelló. També es va fer una projecció el 29 de novembre a Saldes, acompanyada d'una roda de premsa.

El documental (56 min) recrea la primera ascensió a la cara nord del Pedraforca, realitzada per Lluís Estasen i els seus companys el 1928. És una història de determinació, perseverança, coratge, realització personal i treball en equip comentada per escaladors contemporanis, fet que serveix per contextualitzar l'aventura en el seu temps i posar al descobert la seva importància.

Oriol Garcia

www.pedraforca1928.net

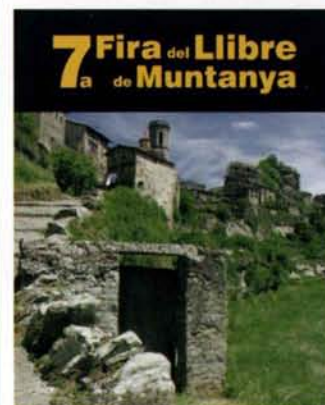
Fires

VIIa edició de la Fira del Llibre de Muntanya

En els darrers set anys, quan arriba la tardor, els pobles del Collsacabra es converteixen en l'escenari de la Fira del Llibre de Muntanya. Seguint amb el caràcter itinerant de la fira, el municipi de Rupit i Pruit va ser l'amfitrió de la setena edició dels dies 4 i 5 d'octubre de 2008.

A l'entorn d'aquest esdeveniment es van organitzar activitats que van convertir aquell cap de setmana en una autèntica festa: presentació de llibres, taules rodones, conferències, projeccions, concursos de fotografies, tallers pels infants, circuits d'aventura, itineraris a peu, i fins i tot una fira d'artesans. Un cap de setmana multicultural, per posar-se al dia de les novetats literàries i cartogràfiques o per d'adquirir llibres vells relacionats amb la muntanya.

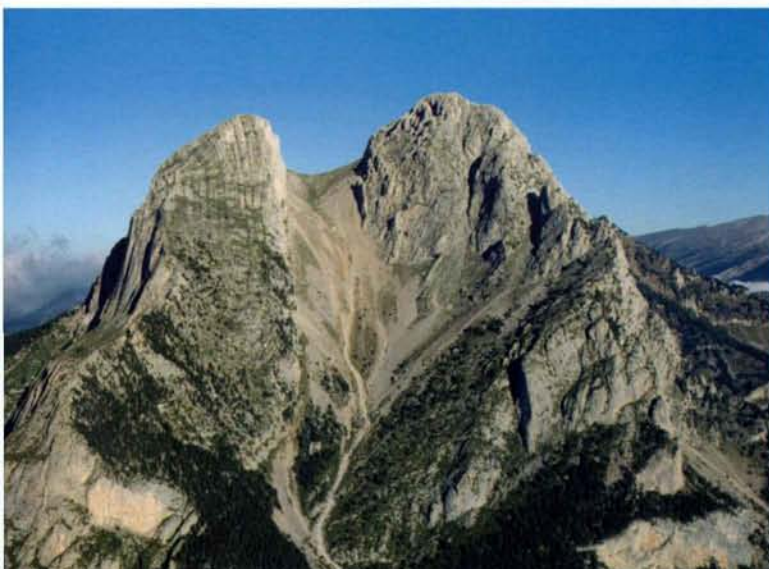
Com en les edicions precedents, aquest any també s'organitzaren un cicle de conferències, el tema de les quals va ser «Dona i muntanya»; és per això que es va programar una conferència que tractava sobre el paper de la dona a la muntanya, i una segona taula rodona que abraçava el vessant més esportiu de la muntanya, on els

components de la taula anaven explicant les seves experiències a la muntanya. Amb relació amb això, hi va haver una projecció a càrrec d'Araceli Segarra. Així mateix, també es va fer un homenatge, presentat per Josep M. Sala, en memòria a la Maria Antònia Simó, sòcia del Centre Excursionista de Catalunya i precursora de l'alpinisme femení.

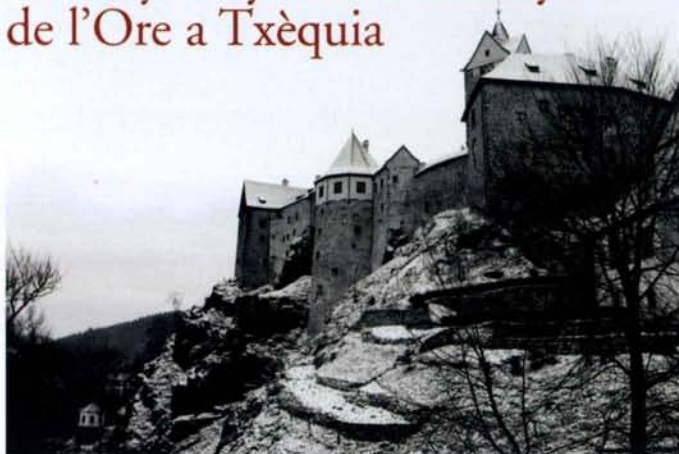
La Sra. Marta Ferrusola va ser la presidenta d'honor de la fira, i qui va fer l'acte inaugural el dissabte 4 d'octubre a les 12 del migdia.

Francesc Beato

Muntanyes d'Europa

Karlovy Vary i les muntanyes de l'Ore a Txèquia

L'Ore es una serralada que ofereix al visitant un munt de possibilitats alhora de deixar-se seduir pels seus boscos, i relleus suaus, a més de les seves estacions d'esquí. Tot i que no presenta alçades espectaculars, per la seva estratègica situació, a cavall entre la República Txeca i Alemanya, el fred i la neu hi són presents des de finals de novembre fins a principis de maig, i sovint els trekkings de primavera ens obligaran a anar ben equipats.

Per situar-nos, podem dir que els límits de la planura germanicopolaca són, a l'oest, el riu Elba, mentre que a l'est té continuïtat amb la gran planura russa. Pel que fa al seu origen, cal dir que forma part de l'Europa herciniana, i ja durant el terciari va patir un procés de peneplanització, essent el seu modelat actual fruit de l'extensió dels gels del quaternari procedents de la península escandinava.

En el gran eix de muntanyes que trobem al centre de l'Europa oriental, es diferencien dues unitats muntanyoses: el massís de Bohèmia i els Càrpats. La principal diferència que hi ha entre les dues es troba en l'antiguitat, ja que la primera és un massís primari format durant el plegament hercinià, mentre que la segona és una serralada terciària, afectada pel plegament alpi. En el cas de la regió de la Bohèmia, val la pena visitar la bonica població de Karlovy Vary (Carlsbad), situada a 140 km a l'oest de la capital, Praga, des d'on podem visitar el centre històric de Loka, a deu minuts en cotxe.

Els darrers deu anys, la regió ha acollit el rodatge de grans produccions de cinema internacionals, i ha ofert localitzacions de somni a preus molt

assequibles. Directors com Ridley Scott, Brian de Palma, Terry Gilliam, Quentin Tarantino o Martin Campbell han utilitzat la zona com a plató natural per rodar les seves pel·lícules. Un enamorat de la regió es l'actor francès Gerard Depardieu, que ja ha rodat dues pel·lícules a Karlovy Vary, i com a bon aficionat a la cuina, de tant en tant el podem trobar als fogons del restaurant Capri, de seu bon amic Baki, el guia de les estrelles, perquè gràcies a ell, actors com Daniel Craig o John Malcovich s'han enamorat de la regió perdudament.

Els amants dels trekkings amb neu i boscos frondosos poden apropar-se al cim més alt de l'Ore, el pic de Klinovek, just a la frontera amb Alemanya, on trobem les estacions d'esquí de Bozi Dar i Kurort Oberwiesental.

Victor Riverola

Excursionisme

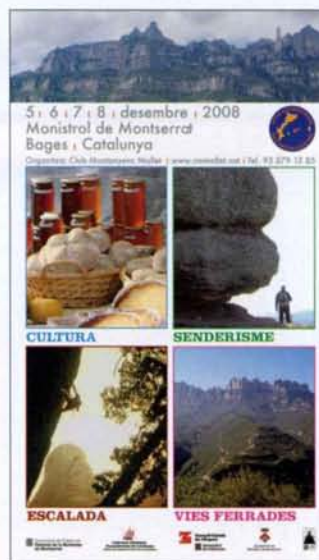
Montserrat acollirà el XXXII Aplec Excursionista dels Països Catalans

Els propers dies 5, 6, 7 i 8 de desembre tindrà lloc a Monistrol de Montserrat el XXXII Aplec Excursionista dels Països Catalans organitzat pel Club Muntanyenc Mollet. Enguany l'aplec compta amb el suport de la FEEC, el Patronat de la Muntanya de Montserrat, l'Ajuntament de Monistrol i dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya.

L'obertura de l'aplec tindrà lloc divendres 5 de desembre a les 5 de la tarda amb la recepció i inauguració de diverses exposicions, com la de cartells dels 32 aplecs, les coves dels països catalans i les ermites del Principat. A les 8 del vespre es donarà la benvinguda als participants i s'hissarà la senyera de l'aplec, seguit d'un concert de l'Orfeó Monistrolenc.

La resta de dies tindran lloc les diverses sortides i activitats, relacionades amb la cultura, el senderisme, l'escalada i les vies ferrades, que ompliran la graella del programa des de les 7 del matí fins a les 10 de la nit. La inauguració oficial de l'aplec tindrà lloc a l'abadia dissabte dia 6 a les 12 del migdia.

Durant els dies de l'aplec, els assistents podran allotjar-se a la zona d'acampada del pavelló de Monistrol, als hotels o hostals de Monistrol i Montserrat, o a les cel·les Abat Oliva del monestir.

La majoria de les excursions sortiran des de la zona destinada als autocars del gran aparcament de l'estació de Monistrol-Vila, i estaran coordinades amb els horaris del cremallera. Les conferències i audiovisuals es faran al centre municipal de Can Gibert, que es troba al cor del poble, a cinc minuts a peu de l'aparcament del cremallera. El sopar de germanor i la majoria dels actes lúdics es faran al pavelló de Monistrol.

Francesc Beato

El jardín de los titís y tamarinos

Montserrat Ubach Tarrés

EL TEU REGAL DE NADAL

No és un llibre de muntanya... però parla de muntanya, d'excursions i d'espeleologia

Comandes a Darwin:
darwin@darwin.cat - www.darwin.cat

Trens de muntanya

El Bernina Express és declarat Patrimoni Mundial de la Humanitat

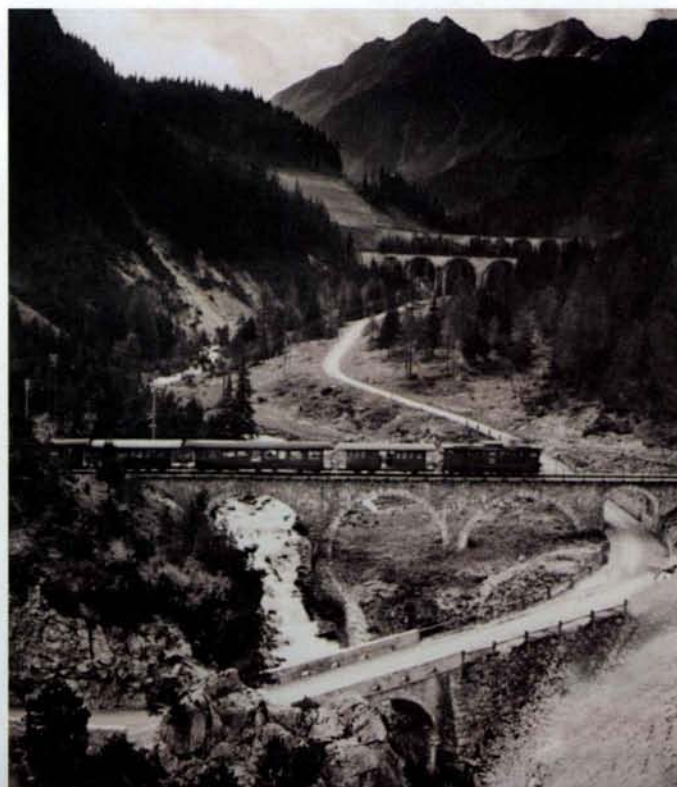
Suïssa ho ha aconseguit una vegada més. Després de declarar Patrimoni Mundial de la Humanitat la glacera més llarga d'Europa, la Aletschgletscher, juntament amb els mites cims de l'Eiger, el Monch i el Jungfrau, ara li ha tocat a tota una institució Suïssa, l'espectacular línia de ferrocarril d'alta muntanya de l'Albula - Bernina, integrada en la línia del ferrocarril rètic.

La Rhaetian Railway i la línia de l'Albula/Bernina formen part del patrimoni cultural, històric i turístic de Suïssa des de la construcció de la línia, i es converteixen en un mitjà de transport vital per a la regió de l'Engadina, i l'obren a Itàlia i la transformen en l'àmbit econòmic i humà. La zona va experimentar amb el pas dels anys un auge important de població, que va enriquir l'economia rural i va potenciar l'alpinisme i l'esquí a principis del segle xx, i va oferir d'una forma elegant i segura la possibilitat de descobrir valls, glaceres i cims com el Pitz Palú, el Bernina o el Piz Buin, juntament amb els grans cims que delimiten Suïssa, Itàlia i Àustria. El Piz Bernina, de 4.049 m, els passos de muntanya de l'Albula, el propi Berninapass i les glaceres de Morteratsch, Roseg i Tschierva formen part del marc incomparable que travessa el Bernina Express. Dins de la candidatura, s'han presentat a París els plànols originals del projecte, tot l'arxiu fotogràfic que està disponible, i també els càlculs de construcció de les estructures que aguanten la línia, els túnels i els viaductes que travessa, que també aporten dades socioeconòmiques de la regió per donar suport a la importància dels ferrocarrils rètics en l'àmbit cultural. Pel que fa a la feina d'enginyeria, feta per construir la línia és realment espectacular. Destaquen els esforços que es van fer per preservar l'entorn natural camuflant literalment parts de la línia amb la intenció d'integrar-la a un paisatge d'excel·lent bellesa com el que ens ofereix l'Engadina.

La primera línia dels ferrocarrils rètics es va inaugurar l'any 1903 amb

el Bernina Express el 1910. En l'àmbit internacional, la línia es va considerar des de la seva inauguració com una vertadera obra d'art pel que fa a la enginyeria, amb la unió San Murezzan amb Tirano travessant el pas del Bernina, un dels ports de muntanya més atractius dels Alps. A partir de la inauguració d'aquesta línia, Suïssa, França, Itàlia i Àustria iniciaren la construcció de línies fèrries que seguisin itineraris atrevits, amb la intenció de deixar de banda l'automòbil sorollós, autèntic enemic de la pau i la calma alpina. El 21 de desembre del 2006 es va proposar formalment a la UNESCO a París, que tingués en consideració el fet d'integrar en el seu llistat de patrimoni natural la línia del pas del Bernina, amb un punt culminant de 2.360 m al Berninapass. Per la seva innovació tecnològica i per la complicació del seu recorregut entre San Murezzan i Tirano, la línia s'ha convertit en una de les més arriscades construccions de la història del ferrocarril en tot el món, i ara, finalment, rep el reconeixement que es mereix.

Jekaterina Nikitina

El tren Groc de la Cerdanya i el Conflent compleix 80 anys

El petit *Train Jaune* del Pirineu cerdà, el projecte del qual va començar l'any 1883, compleix el seu 80è aniversari des que l'any 1928 la línia va ampliar la seva freqüència de trens i es va convertir en l'únic enllaç ferroviari entre Perpinyà i Puigcerdà. El projecte de construcció es remunta a l'any 1883, i s'iniciaren les obres el 1903. El funcionament del primer sector data del 1910, i el darrer tram s'acaba fins a la Tor de Querol el 6 d'agost de 1927, que permetia la connexió amb el Transpyreneen. L'any 1928 la línia va ampliar la seva freqüència de trens i es va convertir en

l'únic enllaç ferroviari entre Perpinyà i Puigcerdà.

La línia és de via mètrica, de 63 km de longitud, la més alta de França, i té el seu punt culminant a l'estació de Bolquera - Eina (1.592 m). El desnivell de 1.165 m exigeix pendent de l'ordre de 60 mm/m i la seva orografia accidentada ha donat lloc a 19 túnels i nombrosos ponts, algun dels quals han consagrat al geni de l'època en matèria d'arquitectura ferroviària.

El material rodant, que és una de les curiositats del parc de la SNFC, a causa de les dificultats del traçat (pendents de 60 mm/m i revolts de 80 m de radi, sense recórrer al sistema de cremallera) està format per màquines automotrius de 300 CV, provistes de quatre motors, frens reostàtics, fre automàtic Westinghouse adaptable a la pressió i fre de cargol, amb una capacitat de 40 places. El material remolcat disposa de vagonets del tipus Midi i Nord de 44 i 46 places, a més de vagonets panoràmics descoberts de 59 places, especialment freqüentats a l'estiu. La velocitat màxima autoritzada és de 55 km/h. Els trens de viatgers no poden sobrepassar els sis vehicles, i cada màquina automotriu només pot arrossegar un remolc.

Per tot això és recomanable, sobretot a l'estiu, unir-se als nombrosos visitants que fan un inolvidable viatge al ritme tranquil de l'excursionista de muntanya, que va lentament, però amb seguretat, i que permet gaudir de la decoració de l'alta vall de la Tet i de les obres tècniques realitzades per a la construcció d'aquesta línia.

Jekaterina Nikitina

Espeleologia

Barcelona, seu del Fòrum d'Espeleologia Europeu

Barcelona ha estat designada seu del V Euroespeleoforum que se celebrarà l'agost del 2010 i que concentrarà als investigadors i exploradors subterranis més representatius d'Europa.

Aquesta designació ha estat acordada en el transcurs del IV Congrés Europeu d'Espeleologia, que es va celebrar l'estiu passat al Vercors.

Les ponències, dedicades a tots els

àmbits del món subterrani, i també el vessant tècnic i esportiu, es complementaran amb un munt d'activitats que tindran com a marc la ciutat de Barcelona, amb la seva àmplia oferta cultural i científica. També amb la visita i exploració de les cavitats més representatives catalanes i d'alguns dels grans sistemes subterranis del Pirineu.

**Gabinet de Premsa
Euroespeleo-forum 2010**

Descoberts tres nous avencs de -1.000 m de profunditat al Vercors, els Alps Apuans i les muntanyes del Wulong

Les exploracions de finals d'estiu i principis de tardor arreu del món ens porten tres nous avencs de més de 1.000 m de fondària: Scialet de les

Nuits Blanches al massís de Vercors (França), l'Abisso Chimera als Alps Apuans (Itàlia) i Qi Keng-Dong Ba a les muntanyes de Wulong (Xina).

Abisso Chimera, als Alps Apuans (Itàlia)

MARC FAVERON E SIMONA MARIOTTI

Durant el mes d'agost espeleòlegs dels grups GSM, SGCAF, ASV i CNM es van dedicar a mirar les incògnites del Scialet de la Bourrasque amb la intenció de connectar aquesta cavitat amb el sistema Nuits Blanches - Clot d'Aspres. El 9 d'agost, finalment, s'aconsegueix la connexió forçant l'estretor que va aturar els exploradors al fons de la cavitat l'any 1988. Scialet de les Nuits Blanches esdevé, doncs, una cavitat de 1.066 m de desnivell i 40 km de recorregut amb nou entrades.

Més al sud els italians del Speleoclub Garfagnana, Gruppo Grotte Brescia, Gruppo Speleologico Piemontese i

Gruppo Speleologico Fiorentino continuaven amb l'exploració de l'Abisso Chimera, deixada a -800 m. Després d'una llarga jornada seguint pous, galeries i meandres, la nit del 27 al 28 de setembre arriben a un gran sifó envoltat de sorra fina que atura l'exploració a -1.006 m.

Ja al continent asiàtic un equip internacional d'espeleòlegs van aconseguir la connexió dels avencs Qikeng i Dong Ba, assolint així una fondària de 1.026 m. Cal destacar que en aquest sistema es va trobar el pou més fondo del món, el Miao Keng, amb 506 m de vertical.

Valenti Zapater

Necrològica

Ha mort el muntanyenc Jaume Fabrés i Amorós

moltes vegades de les seves campanyes alpines, i als quals féu conèixer els Pirineus, i no cal dir que hem estat molts els amics del CET i del CEC que hem gaudit de la seva companyia en tantes hores viscudes al Pirineu o en les muntanyes més properes, a casa nostra i als Alps.

Ferm esquiador, recorregué el Pirineu i els Alps en època hivernal, fent llargues travessies i ascensions als seus cims principals. Sentí també una forta atracció pel desert, que visità diverses vegades.

De tota aquesta activitat en deixà constància en el butlletí del Centre Excursionista de Terrassa i en la revista *Muntanya* del Centre Excursionista de Catalunya, amb uns escrits de ploma inspirada i atractiva. En una altra faceta es mostrà un fotògraf excel·lent, cosa que li permeté il·lustrar amb magnífiques fotografies les seves múltiples xerrades i exposicions.

Poc abans de la seva mort sortí publicat el seu llibre *Records d'un alpinista*, que és un compendi de les seves principals activitats muntanyenques.

La vàlua de la seva personalitat ha estat reconeguda amb diverses distincions, com les medalles de la Federació d'Entitats de Catalunya, amb el reconeixement com a Forjador de la Història Esportiva de Catalunya per part de la Generalitat de Catalunya i amb la Medalla de la Ciutat de Terrassa.

Josep M. Sala i Albareda

Jaume Fabrés i Amorós va morir el passat 8 de setembre als 90 anys d'edat. Des de ben jove va sentir l'atracció per la muntanya i la natura, que el portà als Minyons de Muntanya. Passat el dolorós episodi de la guerra civil, i un cop tornada la pau, ingressà al Centre Excursionista de Terrassa, on va participar activament en les activitats de l'entitat i, posteriorment, al 1946 al Centre Excursionista de Catalunya.

Muntanyenc i alpinista de cor, per a qui l'atracció i la bellesa de la muntanya eren el motiu principal de la seva afició, el portaren juntament amb la seva esposa Rosa a conèixer profundament el Pirineu, a fer excursions i a petjar els cims més importants, a voltes per vies ben difícils, dels Alps. Vingueren després les anades a l'Himàlaia, als Andes de Perú i a les serralles i parcs d'Amèrica del nord.

Una forta amistat el lligà amb membres del CAF de Mulhouse, companys

Per les entranyes de la serra de l'Obac

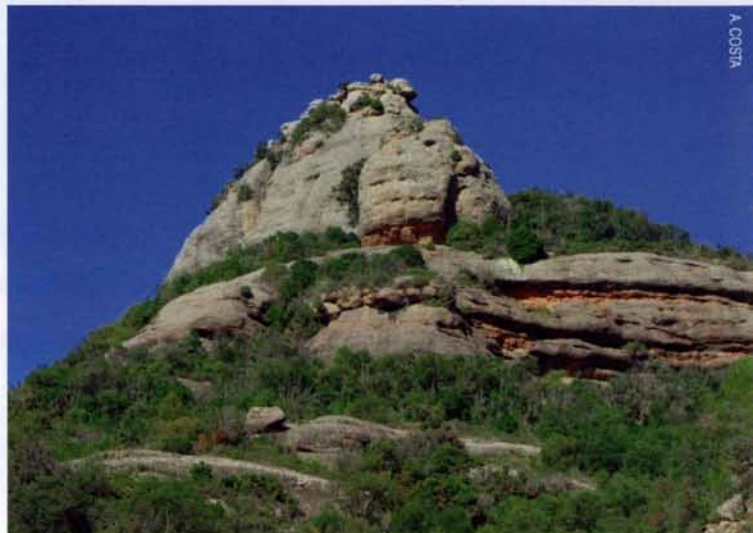
- La Sabatera
- Sesta Forèstega
- Pujol de la Mata
- Costa de la Mata
- La Sabatera

L'itinerari que us proposem és dins del parc natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. Aquesta ruta s'endinsa per un dels paratges més íntegres de la serra de l'Obac, que a la vegada és un dels més ben conservats a causa de l'escassa freqüentació humana. El paisatge és d'alzinar mediterrani amb marfull i boix, junt amb una bona presència d'arboç, roure i pi com a arbres més corrents. El recorregut és una alternança de trams amb bones vistes i amb altres en què la densa vegetació cobreix totalment els camins. El

punt d'inici és en el km 15,7 de la carretera de Terrassa a Talamanca, i a uns 500 m de coll d'Estenalles en direcció nord. Hi ha un espai còmode per aparcar. Des d'aquí, i mirant al nord, tenim el pujol de la Sabatera, a només tres minuts. A continuació, i davant, l'airós monòlit de la Falconera. Des de la Sabatera se'ns ofereix una excel·lent panoràmica vers el Bages i també sobre els contraforts escalonats que davallen del Montcau.

0.00 h. Des del replà a peu de carretera cal posar-nos de cara a ponent, i entre alzines, i unes passes més avall veurem el camí, que a l'esquerra coincideix amb una bifurcació. El que tira amunt va a la Mata, mentre que el que continua avall i per la dreta és el nostre, el qual ressegueix el vessant ponentí de la carena. El sender és ben fressat i força emboscats. Al cap d'uns vuit minuts el deixem per seguir-ne un altre a l'esquerra. El que hem deixat és el de la costa de la Mata que va directament a Mura. Continuem de cara avall i ens anem separant del torrentet de l'esquerra.

0.20 h. Sesta Forèstega. Un replà ombrívol amb notables alzines; un espai acollidor. Ara cal enfilar la careneta orientada a l'oest coberta per la vegetació. El camí és pla i de bon fer.

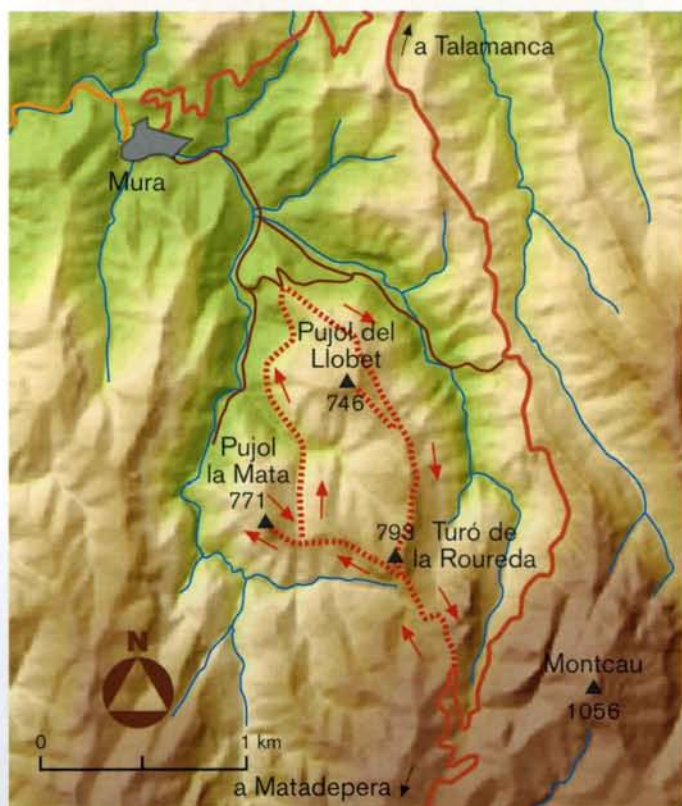
0.28 h. Collet del Pujol de la Mata. Al monolític pujol de la Mata, entre anar i venir, uns vint minuts. Per coronar-lo cal grimpar ajudats per uns agafadors enclastats a la roca. Des de dalt, vista agraïda i bones sensacions. Reprenem l'itinerari des del collet per un baixant encarat a nord entre una espessa boscúria; és el tram més feréstec de l'excursió. A la vegada, anirem resseguint de flaqueig el pujol del Llobet pel vessant occidental fins a fer-li la volta gairebé completa. De fet, el corriol no és perdedor perquè no hi ha més opcions. Es travessa un primer torrent, el de la Roureda. A partir d'aquí se segueix més o menys de pla, mentre voregem per sobre la cinglera abocada a la barrancada del torrent de Fontfreda. Es passa un segon torrentet que es despenja per una balmeta a sobre nostre. La vegetació s'aclareix. A continuació, un replà a l'esquerra. De seguit, anem girant cap a la dreta.

1.25 h. Coincidim amb el camí de Mura a tocar d'una torre d'alta tensió. Davant, i a sota, confluència dels torrents de Fontfreda i Estenalles, que una vegada units passa a ser la riera de Nespres o de Mura. Un xic més enllà, l'ermita de Sant Antoni mig tapada pels arbres. A continuació, a l'esquerra, s'endevinen les primeres cases de Mura. Ara, canvi de rumb per anar en direcció sud i costa amunt per un llom carener i per entre passos de sender mig desfets. Deixem un camí ample a l'esquerra i seguim de pujada. Al cap d'uns vint minuts passem al vessant de llevant tot completant el tomb al pujol del Llobet. El camí és més clar i còmode, l'alzinar recobra la plenitud.

2.10 h. Trencall. Pel caminó de la dreta

i tirant enrere podem fer cap al pujol del Llobet, en aquest cas sense cap mena de complicació i amb uns escassos cinc minuts. És un turonet arbrat, però amb bones vistes. En acabat, i de nou en camí, continuem endavant sense canviar de direcció. Passem per una carena encinglerada amb bones panoràmiques a les anfractuositats del Montcau; som a la costa de la Mata. Més endavant, un viarany a la dreta ens duria a la Sesta Forèstega. El nostre camí torna a pujar i ara es decanta pel vessant de ponent per entre la sempre densa vegetació. Després de travessar un collet poc marcat ja som a tocar de la carena i a rampeu del punt d'inici, situat a sobre a l'esquerra. Atenció, però, perquè cal deixar el que seguïem, que tomba vers la dreta i ens portaria a la Mata.

2.50 h. Carretera.

Desnivell: 400 m.

Dificultat: fàcil (excepte si es puja al pujol de la Mata).

Bibliografia:

DD.AA. *Camins i fonts del parc natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac*. Diputació de Barcelona, 2005.

GRAU, E.; VANCELLS, F. *22 camins de Sant Llorenç del Munt i l'Obac*. Terrassa: Cau ple de lletres, 2000.

Cartografia:

Sant Llorenç del Munt i l'Obac. Mapa-Guia Excursionista (Editorial Alpina). Escala: 1:25.000.

Una per a la
meua mare, perquè
la porti a la bassa.

Una de mara
per a mi.

Una per al catxe
del meu pare.

Una per a la meua
germana, perquè me es
despertí la criatura quan
li fassa les gates.

Una altra per a
l'Eva, que sempre
llegeix al llit

Una per al lluc,
perquè se'm vagi a
entrinar de nit.

I encara una altra,
que sempre
m'oblida d'algu.

QUINA SORT!

**HE POGUT FER TOTES LES
COMPRES NADALENQUES
EN UNA SOLA BOTIGA.**

Pel val
fet d'entrar-hi,
un DVD Petzl
de franc.*

Entra a

WWW.REGALALUZ.COM

PETZL

**3 ANYS DE
GARANTIA**

Hi ha més de 25 models de llanternes frontals per escollir.

*Fins a exhaurir les existències.

CAP A UNA NOVA CONSCIÈNCIA

L'energia ha estat la responsable del nostre nivell de progrés com a espècie i l'energia ha de dur-nos al pas següent. Endesa, com una de les companyies energètiques líders en el món, té una gran responsabilitat en aquest repte: reinventar la nostra manera d'estar i viure al planeta. Per això, des d'Endesa assumim aquest compromís amb els fills dels nostres fills. No serà fàcil però, hi ha alguna cosa més apassionant que tornar a imaginar-ho tot?

